

DILYN Y DDEDDF

Monitro sut mae gweithredu Deddf
Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant
(Cymru) 2014 yn effeithio ar ofalwyr di-dâl

Cynnwys

Cyflwyniad 04

Methodoleg 06

Crynodeb Gweithredol 08

Argymhellion 09

Cipolwg ar yr Ymchwil Diweddaraf i Ofalwyr 10

Ceisiadau Gwybodaeth Awdurdod Lleol 13

Strwythurau a Phrosesau 14 Capasiti a Darpariaethau 21 Cyd-gynhyrchu 24 Cymorth a Gyflwynwyd 26 Rhwystrau a heriau 35

Ceisiadau Gwybodaeth y Bwrdd Iechyd 43

Adnabod a gwybodaeth 44 Rhyddhau o'r ysbyty a'r egwyddor 'abl a bodlon' 45 Cydweithio ac integreiddio 47 Hyfforddiant 48

Casgliad 49

Cyflwyniad

Y flwyddyn nesaf bydd yn nodi 10fed pen-blwydd gweithredu Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Y darn hwn o ddeddfwriaeth yw'r gyfraith allweddol sy'n sail i hawliau gofalwyr di-dâl yng Nghymru, gan roi'r hawl i ofalwyr gael mynediad at wybodaeth a chyingor, i gael eu hanghenion wedi'u hasesu fel gofalwyr di-dâl ac i gael mwy o reolaeth dros y gefnogaeth maen nhw'n ei derbyn i aros yn hapus ac yn iach.

Er bod amcanion y Ddeddf yn gadarnhaol, a'i dyheadau'n uchelgeisiol, mae nifer o adroddiadau¹ a darnau o ymchwil² wedi tynnu sylw at fethiannau sylweddol³ yn ei gweithrediad o 2016 ymlaen. Yn anffodus, mae adroddiad eleni yn dangos nad oes llawer wedi newid. Bron i ddegawd ar ôl dod i rym, mae mwyafrif y gofalwyr di-dâl yng Nghymru yn ei chael hi'n anodd gweld eu hawliau'n cael eu gwireddu.

Er bod pocedi o arfer da ac arloesedd yn bodoli, mae darlun llethol o gefnogaeth i ofalwyr ledled Cymru yn un o loteri cod post o gefnogaeth a galw am gymorth sy'n llawer mwy na gallu gwasanaethau i ddiwallu anghenion gofalwyr. Mae hyn wedi cyfrannu at gyfradd tlodi ar gyfer gofalwyr di-dâl sy'n sylweddol uwch na chyfradd y boblogaeth gyffredinol⁴ yng Nghymru, argyfwng iechyd a lles cynyddol ymhlith gofalwyr di-dâl⁵, a channoedd o filoedd o ofalwyr yng Nghymru yn cael eu gorfodi i roi'r gorau i yrfaoedd addawol⁶.

Heb ofalwyr di-dâl yn gwneud y gwaith maen nhw'n ei wneud, byddai gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol ledled Cymru – sydd eisoes ar fin torri – wedi'u llethu'n llwyr gan y galw. Mae ymchwil gan y Ganolfan Gofal a Gofalwyr y DU yn dangos bod gofalwyr di-dâl yn arbed dros £10 biliwn y flwyddyn⁷ i Lywodraeth Cymru gyda'r gofal maen nhw'n ei ddarparu, ffigur na ellir ei ailosod o fewn cyllideb Llywodraeth Cymru.

Mae amser yn brin ar system a chymdeithas yng Nghymru sy'n gaeth i ofal di-dâl. Mae poblogaeth Cymru yn mynd yn hŷn⁸ ac yn fwy sâl⁹, ac mae'r galw am wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn debygol o gynyddu'n barhaus. Mae er budd pawb bod gofalwyr yn cael gwell cefnogaeth i gydbwysu eu rolau gofalu ochr yn ochr â'r gallu i fyw bywydau iach, hapus a boddhaus.

Rydym am fanteisio ar y cyfle hwn i gydnabod yr awdurdodau lleol a'r byrddau iechyd a fu'n ymwneud â Track the Act eleni.

Dangosodd llawer o'r ymatebion agoredrwydd a gonestrwydd yn yr heriau a wynebir wrth gefnogi gofalwyr di-dâl yn lleol ac yn rhanbarthol. Roedd yna hefyd lwyddiannau nodedig ac enghreifftiau o arfer arloesol, er gwaethaf y pwysau cronig ar y system sydd ar wasanaethau, ac awydd clir o fewn gwasanaethau statudol i weld gwelliant a nifer fwy o ofalwyr yn cael mynediad at gymorth.

Mae'r ymatebion llawn a dderbyniwyd gan awdurdodau lleol a byrddau iechyd i gyd ar gael i'r cyhoedd drwy wefan Gofalwyr Cymru, ac rydym yn annog yn gryf y rhai sydd â diddordeb yn yr adroddiad hwn i ddarllen drwyddynt yn llawn.

Cyhoeddir yr adroddiad hwn 6 mis cyn yr hyn sy'n edrych fel etholiad hynod ganlyniadol i'r Senedd ym mis Mai 2026.

Rhaid i bwy bynnag sydd â'r fraint o ffurfio Llywodraeth nesaf Cymru sicrhau bod mynd i'r afael â'r problemau sy'n wynebu gofalwyr di-dâl Cymru yn flaenoriaeth uchel. Bydd gwella bywyd i ofalwyr yng Nghymru yn gymhleth ac yn amlochrog, ond ni all Llywodraeth nesaf Cymru fforddio gohirio gweithredu: mae cau'r bwlch gweithredu yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn hanfodol i'r gwaith hwn.

Rydym wedi ymrwymo'n bennaf i weithio'n uniongyrchol gyda gofalwyr di-dâl yng Nghymru, cydweithwyr ar draws y maes iechyd a gofal cymdeithasol a chynrychiolwyr etholedig ar lefelau lleol, datganoledig a neilltuedig i wneud bywyd yn well i ofalwyr yng Nghymru. Mae'n bryd i wneuthurwyr penderfyniadau yng Nghymru ddangos i ofalwyr eu bod yn gofalu amdanynt. Mae'n bryd am fargen newydd i ofalwyr di-dâl.

[1] <https://www.ombudsman.wales/adroddiadau-mentr-eich-hun/>

[2] <https://www.llyw.cymru/gwerthuso-gwasanaethau-cymdeithasol-a-llesiant-cymru-deddf-2014-trosolwg> [3]

<https://business.senedd.cymru/dogfennau/s96075/Adroddiad%20-%20Gofalu%20am%20ein%20Dyfodol%20Ymchwiliad%20i%20effaith%20y%20Gwasanaethau%20Cymdeithasol%20a%20Llesiant%20A.pdf>

[4] https://www.carersuk.org/media/bvdg2fvh/tlodi-a-chaledwch-ariannol-gofalwyr-heb-dâl-yng-nghymru_gwe.pdf [5]

<https://phw.nhs.cymru/cyhoeddiadau/cyhoeddiadau1/gofalwyr-heb-dâl-yng-nghymru-y-penderfynyddion-llesiant-meddwl/>

[6] https://www.carersweek.org/media/qxnkcnn0/carers-week-report-2025-web_small.pdf [7] <https://www.carersuk.org/press-releases/unpaid-care-in-wales-valued-at-106-billion-per-year-gwerth-gofal-di-d%C3%A2l-yng-nghymru-yw-106-biliwn-y-flwyddyn/>

[8] https://www.gov.wales/natia_rhif_1-papu_latia_n-praj_ectians-2_02_2-based-html#l63419 [9] <https://bevancammission.org/the-economic-cast-of-poor-health-in-wales/>

Methodoleg

Datblygodd Gofalwyr Cymru geisiadau am wybodaeth ar gyfer awdurdodau lleol a byrddau iechyd yng Nghymru a'u dosbarthu i Aelodau'r Cabinet mewn Cynghorau a Chadeiryddion a Phrif Swyddogion Gweithredol mewn Byrddau Iechyd ar 30/08/2025 ym mis Awst 2025. Gellir gweld y ceisiadau llawn ar gyfer pob math o sefydliad yn Atodiad A. Gofynnwyd i bob sefydliad ymateb erbyn 31/10/2025 Hydref, gan ddarparu cyfnod o 45 diwrnod gwaith (63 diwrnod calendr) i gyflwyno ymateb.

Yn y cais, gwnaethom sicrhau bod manylion cyswllt tîm Gofalwyr Cymru ar gael ar gyfer unrhyw sefydliadau cymorth y gallai fod eu hangen, a chynhaliom sesiwn hefyd gyda Rhwydwaith Dysgu a Gwella Swyddogion Gofalwyr Cymru (COLIN) i drafod y ceisiadau gyda rhanddeiliaid allweddol o awdurdodau lleol.

Cawsom ymatebion gan 17 awdurdod lleol a 5 bwrdd iechyd cyn neu ychydig ar ôl y dyddiad cau ar gyfer cyflwyno. Yn anffodus, ni chawsom unrhyw ymatebion gan gynghorau Conwy, Sir Ddinbych, Castell-nedd Port Talbot, Rhondda Cynon Taf a Thorfaen na byrddau iechyd Caerdydd a'r Fro a Bae Abertawe nac Ymddiriedolaeth GIG Prifysgol Felindre.

Mewn adroddiadau blaenorol, rydym hefyd wedi cynnal arolwg gofalwyr penodol ar gyfer Track the Act. Eleni, rhoddodd gofalwyr adborth cryf i ni eu bod yn profi blinder o arolygon ac wedi'u dadrithio gan weld diffyg newid er gwaethaf cael eu harolygu'n gyson gan amrywiaeth o sefydliadau, gan gynnwys Gofalwyr Cymru.

O'r herwydd, gwnaethom y penderfyniad i beidio â chynnwys arolwg gofalwyr pwrpasol yn ein hadroddiad Tracio'r Ddeddf 2025 ac yn lle hynny rydym wedi defnyddio data o'n harolwg a'n hadroddiad Cyflwr Gofalu yng Nghymru 2025.

Cynhaliodd Gofalwyr Cymru, fel rhan o Gofalwyr y DU, arolwg ar-lein gyda gofalwyr di-dâl rhwng mis Mehefin ac Awst 2025. Ymatebodd cyfanswm o 919 o ofalwyr i'r arolwg yng Nghymru. Rhannwyd yr arolwg ar wefan Gofalwyr Cymru, ar sianeli cyfryngau cymdeithasol Gofalwyr Cymru, a chyda aelodau Gofalwyr Cymru, gwirfoddolwyr, ymatebwyr arolwg blaenorol, ymgyrchwyr, cysylltiedigion, aelodau Cyflogwyr ar gyfer Gofalwyr Cymru, a sefydliadau eraill.

O'r ymatebwyr i'r arolwg:

- O'r rhai sy'n gofalu ar hyn o bryd, mae 15% yn gofalu am 19 awr neu lai, 22% yn gofalu am 20-49 awr a 63% yn gofalu am fwy na 50 awr yr wythnos.

- Roedd 75% o'r ymatebwyr rhwng 18 a 64 oed, a 25% yn 65 oed a throsodd. Roedd y gyfran fwyaf o ymatebwyr yn y categori 55-64 oed (39%).
- Roedd 84% o'r ymatebwyr yn fenywod, 15% yn wrywod. Dywedodd 1% nad oedd eu rhyw yr un fath â'r un a neilltuwyd iddynt adeg eu geni.
- Roedd 90% o'r ymatebwyr yn heterorywiol/syth, roedd 10% yn Lesbiaidd, Hoyw neu Ddeurywiol, yn well ganddynt hunan-adnabod neu'n well ganddynt beidio â dweud.
- Roedd gan 30% o'r ymatebwyr anabledd.

Diolch

Hoffem ddiolch i'r holl ofalwyr a ymatebodd i'r arolwg Cyflwr Gofalu, yn ogystal â'r sefydliadau a ddarparodd wybodaeth mewn ymateb i'n ceisiadau. Rydym hefyd yn gwerthfawrogi'r adborth a gawsom ynghylch y broses casglu gwybodaeth ac yn ymrwymo i barhau i weithio mewn partneriaeth â gofalwyr a gwasanaethau statudol er mwyn cael y wybodaeth fwyaf craff mewn adroddiadau yn y dyfodol.

Crynodeb Gweithredol

Mae'r adroddiad hwn yn nodi bron i ddeng mlynedd ers i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ddod i rym. Cynlluniwyd y Ddeddf i gryfhau hawliau gofalwyr di-dâl yng Nghymru, gan roi mynediad iddynt at wybodaeth a chyngor, Aseidiadau Anghenion Gofalwyr, a chymorth i'w helpu i gynnal bywydau iach a boddhaus. Er gwaethaf pocedi o arfer da ledled Cymru, mae'r dystiolaeth yn adroddiad Track The Act eleni yn dangos bod y Ddeddf ymhell o fod wedi'i gweithredu'n llwyddiannus o hyd ac nad yw llawer o ofalwyr yn derbyn digon o gymorth i'w galluogi i fyw bywydau iach a hapus ochr yn ochr â'u rolau gofalu.

Negeseuon allweddol

- Mae loteri cod post yn parhau i ddiffinio profiadau gofalwyr, gydag anghysondebau mawr o ran adnabod, asesu, cefnogaeth a theminoleg ar draws awdurdodau lleol a byrddau iechyd.
- Mae'r galw am gymorth ymhell yn fwy na'r capasiti. Mae llawer o awdurdodau lleol a byrddau iechyd yn adrodd am systemau dan bwysau eithafol.
- Er gwaethaf y bwriadau gorau a'r systemau sydd ar waith i liniaru'r problemau, mae yna lefel o ddatgysylltiad o hyd rhwng awdurdodau lleol a byrddau iechyd mewn rhannau o Gymru o ran cefnogaeth i ofalwyr.
- Mae casglu data sy'n ymwneud â gofalwyr di-dâl yn lleol ac yn rhanbarthol yn anghyson ac – mewn rhai achosion – yn gyfyngedig iawn. Rhaid gwneud gwelliannau wrth gasglu data ynghylch gofal di-dâl a rhaid cydlynu hyn i ddarparu lefel o eglurder ledled Cymru.
- Mae Cymru'n dibynnu'n fawr ar ofal di-dâl—gwerth dros £10 biliwn y flwyddyn—a heb fwy o gefnogaeth i ofalwyr di-dâl, bydd pwysau ar y system iechyd a gofal cymdeithasol yn gorlethu gwasanaethau.

Argymhellion

Cyn yr etholiadau sydd ar ddod i'r Senedd ym mis Mai 2026, gellir dod o hyd i holl argymhellion Gofalwyr Cymru i Lywodraeth nesaf Cymru ym Maniffesto Gofalwyr Cymru. Cynhyrchwyd y ddogfen hon ar y cyd â gofalwyr trwy arolwg ar-lein, grwpiau ffocws ac ymchwil helaeth Gofalwyr Cymru i fywydau gofalwyr ledled Cymru.

Mae'r maniffesto wedi'i lunio gan leisiau a phrofiad bywyd gofalwyr. Ei alwadau yw eu galwadau nhw, wedi'u llywio gan eu problemau a'u blaenoriaethau ac awydd am newid.

Mae'r maniffesto llawn i'w gael yn:
<https://www.carersuk.org/wales/policy-and-research/carers-wales-manifesto/>

Cipolwg ar yr Ymchwil Diweddaraf i Ofalwyr

Mae'r data canlynol o'r arolwg Cyflwr Gofalu yn rhoi cipolwg ar brofiadau gofalwyr mewn perthynas ag Asesiadau Anghenion Gofalwyr, cefnogaeth awdurdod lleol a rhyddhau o'r ysbyty, sydd i gyd yn berthnasol i weithredu'r Ddeddf.

Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Dim ond 25% o ofalwyr oedd wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwr yn y 12 mis cyn cwblhau'r arolwg. Mae hyn yn cynrychioli cynnydd o 17% yn 2024.

O'r rhai a oedd wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwr, roedd traean (33%) wedi derbyn cynllun cymorth, roedd 55% wedi derbyn gwybodaeth a chynghor pellach ar fathau eraill o gymorth, gan gynnwys cymorth cymunedol, ac roedd 12% yn dal i aros am ymateb.

Pan ofynnwyd iddynt ar wahân a oedd eu hawdurdod lleol yn ymwybodol eu bod yn ofalwr, dim ond 41% oedd yn siŵr. Mae hyn yn awgrymu, er bod cyfran o ofalwyr sydd mewn cysylltiad â'u hawdurdod lleol wedi cael Asesiad Anghenion, nad yw'r rhan fwyaf o ofalwyr mewn cysylltiad yn rheolaidd ac nid ydynt yn derbyn cymorth, boed drwy wasanaethau cymunedol neu gynllun cymorth.

Cefnogir hyn ymhellach gan 60% o ofalwyr nad oeddent wedi'u hadnabod fel gofalwr gan eu hawdurdod lleol, neu nad oeddent yn gwybod a oeddent wedi'u hadnabod, gan ddweud mai'r rheswm mwyaf oedd nad oeddent yn gwybod am fanteision cael eu hadnabod. Mae hyn yn dangos cysylltiad cryf rhwng camddealltwriaeth gyffredinol o sut mae awdurdodau lleol yn gysylltiedig â chefnogi gofalwyr di-dâl, er gwaethaf 2026 yn nodi degawd ers i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ddod i rym.

Mae anghydraddoldeb clir hefyd rhwng gofalwyr sy'n cydbwyso gwaith â thâl a gofal di-dâl, a'r rhai sydd wedi ymddeol. Roedd 30% o ymddeolwyr wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwyr, gyda thraean (33%) yn cael cynllun cymorth, o'i gymharu â 22% o ofalwyr sy'n gweithio yn derbyn asesiad, gyda dim ond 22% o'r rhai yn cael cynllun cymorth.

Gofynnwyd i ofalwyr hefyd beth oedd bwysicaf iddyn nhw yn ystod asesiad. Daeth pedwar blaenoriaeth glir i'r amlwg: bod y

dylai'r asesiad ystyried eu hiechyd a'u lles, a sut mae gofalu yn effeithio arno; bod cyfle gan ofalwyr i esbonio eu sefyllfa yn eu geiriau eu hunain; bod yr asesiad yn dosturiol ac yn empathig; a bod gofalwyr yn cael gwybodaeth glir am y camau nesaf yn dilyn yr asesiad.

Mae hyn yn dangos awydd cryf gan ofalwyr i gael eu clywed, eu trin fel bodau dynol, ac i'r profiad fod mor ddi-straen â phosibl. Dylai'r egwyddorion hyn arwain pob rhyngweithio â gofalwyr a ffurfio rhannau allweddol o'n Hegwyddorion Arfer Da Ymwybodol o Ofalwyr10 ar gyfer gweithwyr cymdeithasol, a gynhyrchwyd ar y cyd â gofalwyr di-dâl a gweithwyr proffesiynol gwaith cymdeithasol.

Cymorth

Mathau o Gymorth

Yn yr arolwg, gofynnwyd i ofalwyr pa gefnogaeth yr oeddent wedi'i derbyn. Roedd chwarter y gofalwyr (25%) wedi derbyn cymorth gan awdurdodau lleol, asiantaethau tai, neu'r GIG i wneud addasiadau i'w cartrefi. Cafodd 22% gymorth gan weithwyr gofal cyflogedig a ariannwyd drwy'r awdurdod lleol neu'r GIG, gan gynnwys drwy daliadau uniongyrchol, tra bod 11% yn talu am weithwyr gofal yn breifat. Defnyddiodd 10% arall wasanaethau dydd, a ddarparwyd yn bennaf gan awdurdodau lleol.

Mae elusennau lleol hefyd yn chwarae rhan bwysig, gyda mwy na chwarter (27%) yn derbyn cefnogaeth gan elusennau, naill ai'n cefnogi gofalwyr yn benodol neu'n cefnogi'r person maen nhw'n gofalu amdano sydd â chyflwr penodol.

Yn siomedig, dywedwyd bod y ddarpariaeth seibiant yn isel. Dim ond 7% a ddefnyddiodd gyfleusterau seibiant dros nos, 5% a ddefnyddiodd wasanaethau eistedd, a 5% arall a ddefnyddiodd fathau eraill o seibiant.

Lefel y Gymorth

Gofynnwyd i ofalwyr sy'n derbyn cymorth gan awdurdodau lleol a oedd yn diwallu eu hanghenion. Dim ond 2 o bob 5 (40%) oedd yn teimlo ei fod yn gwneud hynny. Derbyniodd 16% daliadau uniongyrchol, ond tynnodd llawer sylw at anawsterau wrth ddod o hyd i staff neu wasanaethau i ddarparu cymorth.

Ymhlith y 44% oedd yn anfodlon â'u lefel o gefnogaeth, roedd problemau cyffredin yn cynnwys cael cymorth yn y cartref ond nid seibiant, gwasanaethau seibiant oedd yn anghyfleus, neu ddiffyg hyblygrwydd mewn seibiant.

Roedd cost hefyd yn rhwystr, gyda 70% o ofalwyr a oedd yn defnyddio gwasanaethau seibiant yn nodi bod costau wedi cynyddu dros y flwyddyn ddiwethaf.

Rhwysterau i Gael Mynediad at Gymorth

Adroddodd gofalwyr a oedd wedi ceisio cael mynediad at gymorth sawl rhwystr. Y rhain mwyaf cyffredin oedd oedi mewn

asesiadau neu adolygiadau ar gyfer y person y maent yn gofalu amdano (35%) ac amseroedd aros hir am ofal a chymorth (25%)

[10] <https://www.careersuk.org/notes-for-professionals/career-aware/resources/good-practice-10-principles-of-care-for-professionals/>

Adroddodd gofalwyr a oedd wedi ceisio cael mynediad at gymorth sawl rhwystr. Y rhai mwyaf cyffredin oedd oedi mewn asesiadau neu adolygiadau ar gyfer y person y maent yn gofalu amdano (35%) ac amseroedd aros hir am ofal a chymorth (25%).

Dywedodd 30% arall fod gofal, er ei fod ar gael yn ddamcaniaethol, nad oedd ar gael pan oedd ei angen. Nid oedd 32% o ofalwyr yn gwybod â phwy i gysylltu, gydag un gofalwr yn disgrifio'r system fel "llu dryslyd o ddarparwyr gwasanaeth".

Roedd materion eraill yn cynnwys pryderon ynghylch ansawdd gofal (22%) a diffyg cysondeb mewn darparwyr gofal (21%). Tynnodd sylwadau sylw at y ffaith nad oedd gwasanaethau yn aml yn deall cyflwr y person a oedd yn derbyn gofal neu nad oedd dyletswyddau gofalwyr yn cael eu cyflawni fel y cynlluniwyd.

Manteision Cymorth o Ansawdd Da

Nododd gofalwyr sawl ffordd y gallai gwell cefnogaeth wella eu bywydau. Dywedodd bron i ddwy ran o dair (64%) y byddai'n gwneud eu rôl gofalu yn llai llawn straen, tra dywedodd 61% y byddai'n gwella eu lles.

Roedd 43% yn credu y byddai gwell cefnogaeth yn lleihau unigedd, ac awgrymodd 2 o bob 5 (40%) y byddai'n gwella eu hiechyd eu hunain. Roedd manteision ychwanegol yn cynnwys mwy o sylw i gyfrifoldebau cartref a theuluol (44%) a mwy o amser gyda ffrindiau a theulu (43%).

Rhyddhau o'r Ysbyty

O dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, mae gan ofalwyr di-dâl yr hawl i wrthod gofal os nad ydyn nhw'n gallu neu'n amharod i'w ddarparu (Adran 24). Rhaid i ofalwyr fod yn bartneriaid wrth gynllunio rhyddhau pryd bynnag y bydd rhywun yn dibynnu arnyn nhw ar ôl gadael yr ysbyty.

Canfu'r arolwg fylchau sylweddol mewn ymarfer. Dim ond 37% o ofalwyr oedd wedi bod yn rhan o benderfyniadau rhyddhau, a dim ond 15% a ofynnwyd iddynt a oeddent yn fodlon ac yn gallu darparu gofal. Dim ond 8% a gafodd gynnig Asesiad Anghenion Gofalwyr neu ailasesiad cyn rhyddhau. Yn frawychus, mae mwy na hanner (55%) o

roedd gofalwyr yn teimlo dan bwysau i ddarparu gofal, hyd yn oed os nad oeddent wedi paratoi'n llawn.

Ymhlith gofalwyr oedd yn ei chael hi'n anodd yn ariannol, roedd y sefyllfa'n fwy pryderus: dim ond 31% oedd yn teimlo'n rhan o gynllunio rhyddhau, gofynnwyd i 12% a allent ddarparu gofal, ac roedd 65% yn teimlo dan bwysau i ddarparu gofal waeth beth oeddent yn barod.

Gan adlewyrchu'r heriau hyn, nododd 49% o ofalwyr fod mwy o gefnogaeth gan y GIG neu weithwyr gofal iechyd proffesiynol yn un o'u prif anghenion cyfredol.

Ceisiadau Gwybodaeth Awdurdod Lleol

Pan fydd gofalwr di-dâl yn estyn allan am gymorth, maen nhw'n agor eu bywydau, yn aberthu eu hamser cyfyngedig, ac yn rhoi eu hunain mewn sefyllfa fregus. I lawer, mae hyn yn golygu na fyddan nhw'n ymgysylltu mewn proses oni bai eu bod nhw'n credu y bydd yn gwneud gwahaniaeth gwirioneddol.

Yn aml, Awdurdodau Lleol yw'r pwynt cyswllt cyntaf i ofalwyr di-dâl sy'n ceisio cymorth—boed i gael mynediad at wybodaeth a chynghor cywir, cysylltu â chymorth yn y gymuned, neu ofyn am Asesiad Anghenion Gofalwr a allai arwain at gymorth mwy teilwra. Mewn llawer o achosion, darperir y cymorth hwn ochr yn ochr â'r person neu'r bobl y maent yn gofalu amdanynt.

Mae Track The Act 7 yn canolbwyntio ar sut mae awdurdodau lleol ledled Cymru yn cefnogi gofalwyr, yn meithrin arloesedd, ac yn integreiddio anghenion gofalwyr i'w gwaith. Mae hefyd yn archwilio'r heriau y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu wrth ddarparu cefnogaeth effeithiol yn eu cymunedau.

Fe wnaethon ni wahodd pob awdurdod lleol i ymateb i'r un set o gwestiynau, gan ganiatáu iddynt yr hyblygrwydd i ddehongli ac ateb mewn ffyrdd sy'n adlewyrchu eu dealltwriaeth a'u gweithrediad ymarferol orau. Mae'r rhestr lawn o gwestiynau wedi'i chynnwys yn Atodiad A, ac mae'r holl ymatebion ar gael ar wefan Gofalwyr Cymru.

Strwythurau a Phrosesau

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, a weithredwyd ym mis Ebrill 2016, wedi rhoi cryn amser i awdurdodau lleol sefydlu strwythurau a datblygu prosesau sy'n cefnogi gofalwyr mewn ffordd amserol ac ystyrlon.

Yn Track The Act 6, nodwyd gwahaniaethau sylweddol rhwng awdurdodau lleol yn y ffordd yr oeddent yn tywys gofalwyr drwy'r broses gwybodaeth, chngor a chymorth. Eleni, rydym wedi archwilio'r strwythurau a'r prosesau hyn yn fanylach i ddeall yn well sut mae awdurdodau lleol yn ymdrin â chymorth i ofalwyr a ble mae cyfrifoldebau penodol.

Gwybodaeth a Chyngor

Darpariaeth Gynradd

Mae awdurdodau lleol yn dangos rhaniad eithaf amlwg yn y ffordd y maent yn mynd ati i ddatblygu gwybodaeth a chyngor i ofalwyr. Mae gan tua hanner swyddogion datblygu gofalwyr pwrpasol (neu rolau tebyg) sy'n gweithio o fewn timau gwybodaeth a chyngor neu dimau pwynt cyswllt cyntaf. Mae'r awdurdodau sy'n weddill yn integreiddio cymorth i ofalwyr o fewn eu gwasanaethau gwybodaeth a chyngor ehangach.

Mae rhai awdurdodau'n defnyddio dulliau unigryw. Er enghraifft:

- Mae Sir Gaerfyrddin yn darparu gwybodaeth a chyngor drwy ei is-gwmni sy'n eiddo llwyr i'w gwmni, Llesiant Delta.
- Mae Pen-y-bont ar Ogwr, Powys ac Ynys Môn yn defnyddio sefydliadau'r trydydd sector fel eu prif ddarparwyr gwybodaeth a chyngor.

Er nad yw unrhyw fodel penodol yn ymddangos yn fwy neu'n llai effeithiol yn ei hanfod, mae'n galonogol gweld enghreifftiau o integreiddio cryf. Mae awdurdodau fel Caerdydd a Blaenau Gwent wedi ymgorffori timau gofalwyr yn eu gwasanaethau gwybodaeth a chyngor ehangach, gan sicrhau bod materion gofalwyr yn cael eu hyrwyddo a'u prif ffrydio'n llawn mewn cymorth bob dydd. Yn arbennig, mae model "Dyddiau Cynnar" Abertawe yn darparu dull integredig ond arbenigol sy'n cefnogi gofalwyr ifanc a gofalwyr plant.

Dosbarthu

Dangosodd pob awdurdod lleol ddealltwriaeth glir o bwysigrwydd sicrhau bod gwybodaeth a chyngor yn hygyrch o fewn cymunedau lleol. Mae'r mwyafrif yn gweithio'n agos gyda phartneriaid yn y trydydd sector, naill ai fel eu prif sianel gyflenwi neu fel eilradd ddull allgymorth.

Tynnodd bron pob un sylw at rôl gweithwyr cymdeithasol a thimau gofal cymdeithasol wrth nodi gofalwyr a rhoi gwybodaeth berthnasol iddyn nhw—a'r bobl maen nhw'n gofalu amdany'n nhw. Mae rhai awdurdodau hefyd yn cymryd dull mwy uniongyrchol, gan roi gwybodaeth i ofalwyr drwy gylchlythyrau, negeseuon e-bost, a chyfryngau cymdeithasol.

Nodwyd yn gyffredin hefyd fod canolfannau cymunedol, llyfrgelloedd ac adeiladau'r cyngor yn bwyntiau gwybodaeth allweddol, gyda Wrecsam yn benodol yn pwysleisio'r allfeydd hyn. Ar y cyfan, mae tystiolaeth glir bod yr agwedd hon o'r Ddeddf wedi'i hymgorffori'n gadarnhaol yn arferion awdurdodau lleol.

Arloesiadau

Mae sawl enghraifft o ddatblygiadau arloesol yn y ffordd y mae awdurdodau lleol yn gwella'r ffordd y mae gwybodaeth a chyngor yn cael eu rhoi i ofalwyr.

- Disgrifiodd Merthyr Tudful eu Partneriaeth Gofalwyr Di-dâl, sy'n dwyn ynghyd gydlynwyr cymorth gofalwyr, asiantaethau partner, a gofalwyr di-dâl i sicrhau bod gwybodaeth a chyngor yn cyrraedd y cynulleidfaoedd mwyaf priodol.
- Mae Hwb Gwent yn enghraifft gref arall: mae cynghorau o fewn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan wedi cydweithio i greu un gwasanaeth un stop i ofalwyr, a ddarperir gan y sefydliad trydydd sector Adferiad. Mae'r dull hwn yn caniatáu i ofalwyr sy'n cefnogi pobl ar draws ffiniau sirol gael cymorth heb orfod ymgysylltu â nifer o awdurdodau.

Gwasanaethau Cymunedol

Darpariaeth Gynradd

Mae darparu cefnogaeth i ofalwyr cyn i argyfwng godi neu'r angen am ddull wedi'i deilwra yn elfen allweddol o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru). Mewn adroddiadau Track The Act blaenorol, pwysleisiodd awdurdodau lleol y dylid ystyried gwasanaethau cymunedol yn fwy annatod i gefnogaeth gofalwyr nag y maent ar hyn o bryd—pwynt a adleisiwyd gan Wynedd, Sir Fynwy, ac eraill yn ymatebion eleni.

Yn ddiddorol, nid yw gwasanaethau cymorth pwrpasol i ofalwyr bob amser yn cael eu gwarantu, er gwaethaf y pwysigrwydd a roddir ar y maes hwn.

- Mae Gwynedd yn defnyddio'r Gwasanaeth Allgymorth i Ofalwyr, partner trydydd sector, fel ei brif ddull o ddarparu gwasanaethau cymunedol i ofalwyr, tra hefyd yn datblygu ei waith o fewn hybiau cymunedol.
- Nid oes gan Sir Fynwy ddarpariaeth benodol, ar y llaw arall; mae ei thîm gofalwyr yn ymgysylltu'n bennaf â gofalwyr drwy fynychu digwyddiadau a drefnir gan sefydliadau eraill.

Ymddengys mai ariannu partner trydydd sector sylfaenol yw'r dull mwyaf cyffredin. Mae enghreifftiau'n cynnwys:

- Cyllid Abertawe Canolfan Gofalwyr Abertawe.

- Cyllid gan Fro Morgannwg a Phen-y-bont ar Ogwr yn TuVida.

Mae gan y model hwn fanteision clir: mae gofalwyr yn aml yn teimlo'n fwy cyfforddus yn cael mynediad at wasanaethau drwy sefydliad trydydd sector dibynadwy nag yn uniongyrchol drwy awdurdodau lleol. Fodd bynnag, mae heriau: gall rhai gofalwyr ganfod bod yr awdurdod lleol yn gwneud llai nag y mae mewn gwirionedd, oherwydd nad yw ffynhonnell y cyllid bob amser yn amlwg. Nid yw'r rhan fwyaf o aelodau'r cyhoedd, gan gynnwys gofalwyr, yn nodi'r ffynhonnell ariannu wrth gael mynediad at wasanaeth, a all greu canfyddiad ffug nad yw awdurdodau lleol yn darparu cymorth. Mae nifer o gynghorau wedi nodi y gall y gamddealltwriaeth hon arwain at ofalwyr yn gwrthod Asesiadau Anghenion Gofalwyr neu gymorth arall gan awdurdodau lleol.

Nid yw hyn yn broblem yn ei hanfod. Mewn gwirionedd, mae arbenigedd sefydliadau trydydd sector yn aml yn gwella ansawdd a hygyrchedd cymorth. Yr hyn sy'n hanfodol yw cyfathrebu clir i sicrhau bod gofalwyr yn deall bod y gwasanaethau hyn yn cael eu hariannu a'u cefnogi gan awdurdodau lleol, a thrwy hynny'n cryfhau ymddiriedaeth ac ymgysylltiad.

Mae tystiolaeth gadarnhaol hefyd o awdurdodau lleol yn rhedeg eu rhaglenni eu hunain ochr yn ochr â darpariaeth y trydydd sector. Er enghraifft:

- Mae Casnewydd yn cynnal caffis gofalwyr rheolaidd, cyfarfodydd rhwydwaith gofalwyr, ac yn datlu Wythnos Gofalwyr a Diwrnod Hawliau Gofalwyr.
- Tynnodd adroddiad Cyflwr Gofalu 2025 sylw at Gasnewydd fel yr awdurdod lleol a gydnabyddir amlaf am ddarparu cefnogaeth gymunedol, gan awgrymu y gall mentrau o dan frand y cyngor gael effaith ganfyddiadol.

Canfyddiad nodedig arall yw integreiddio gofalwyr i wasanaethau allgymorth ehangach:

- Mae asiantau cymunedol Wrecsam ar gyfer pobl dros 50 oed yn cefnogi gofalwyr ochr yn ochr â grwpiau eraill, gan adlewyrchu'r ffaith bod mwyafrif y gofalwyr di-dâl rhwng 55 a 64 oed.
- Mae rhaglen Cydlynwyr Ardal Abertawe wedi ymgorffori gofal di-dâl yn ei hethos, sy'n dangos tuedd gynyddol ar draws awdurdodau lleol i brif ffrydio gofal o fewn cymorth cymunedol.

Arloesedd

Mae datblygu Gwasanaethau Ataliol Cymunedol yn Sir Gaerfyrddin yn fenter gyffrous sy'n ymgorffori blaenoriaethau gofalwyr ochr yn ochr ag anghenion cymunedol eraill. Mae'r dull cydlynol hwn yn cyd-fynd â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ac yn cynrychioli model cryf ar gyfer integreiddio gofalu i gefnogaeth gymunedol ehangach.

Mae hefyd yn galonogol gweld Bro Morganwg yn dyrannu cyllid pwrpasol ar gyfer cymorth untro. Mae gofalwyr wedi tynnu sylw'n gyson at yr angen am gymorth hygyrch ac uniongyrchol mewn briffiau Track The Act blaenorol. Mae'r gallu i gael cymorth cyn Asesiad Anghenion Gofalwyr ar gyfer amgylchiadau eithriadol yn gam arwyddocaol a chadarnhaol i ofalwyr yn y rhanbarth.

Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Darpariaeth Gynradd

Mae pwy sy'n cynnal Asesiad Anghenion Gofalwyr yn dibynnu ar sawl ffactor: pwy mae'r gofalwr yn ei gefnogi, cyd-destun yr asesiad, a'r awdurdod lleol lle mae'n digwydd.

Yn nodweddiadol, cynhelir asesiadau gan weithwyr cymdeithasol—gwasanaethau oedolion ar gyfer gofalwyr rhywun dros 18 oed, a gwasanaethau plant ar gyfer gofalwyr rhywun o dan 18 oed. Yn Abertawe, fodd bynnag, cefnogir gofalwyr plant gan y tîm gwasanaethau plant. Gall sefydliadau trydydd sector a gomisiynwyd, cynorthwyr gwaith cymdeithasol, cysylltwyr cymunedol, neu dimau asesu gofalwyr mewnol pwrpasol gynnal asesiadau hefyd.

Nid yw'r prosesau hyn hyd yn oed yn sefydlog. Er enghraifft, os yw'r person sy'n cael gofal eisoes mewn cysylltiad â thîm gofal cymdeithasol, mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn cael yr un gweithiwr cymdeithasol i gynnal yr asesiad anghenion gofalwr, naill ai fel asesiad ar y cyd neu asesiad sengl. Mae Bro Morganwg yn nodi y gellir ailasesu person ag anghenion os yw'r gofalwr yn derbyn asesiad unigol.

Mae'r strwythur cymhleth hwn yn rhoi mwy o gyfrifoldeb ar awdurdodau lleol i esbonio'r broses yn glir ac yn gryno i ofalwyr. Heb hyn, gall gofalwyr deimlo'n ofnus gan y derminoleg neu'r effaith bosibl ar eu hanwlyd, a all arwain at wrthod ymgysylltu â chymorth.

Cyflwyno'n Amserol yn erbyn Cysondeb

Un fantais o'r strwythur hyblyg hwn yw y gellir integreiddio asesiadau anghenion gofalwyr yn well i gynllunio cymorth arferol. Dylai hyfforddi nifer o staff i gynnal asesiadau leihau amseroedd aros a sicrhau bod mwy o ofalwyr yn cael eu gweld, gan fynd i'r afael â heriau a amlygwyd yn y blynyddoedd blaenorol.

Fodd bynnag, mae cymhlethdod o'r fath yn codi cwestiynau ynghylch cysondeb, o fewn awdurdodau unigol a ledled Cymru. Mae adroddiadau blaenorol Track The Act, ochr yn ochr ag arolwg State of Caring, yn dangos ystod eang o brofiadau: mae rhai gofalwyr yn adrodd am ganlyniadau cadarnhaol iawn—“Dydw i ddim yn gwybod sut allwn i fod wedi parhau heb gael fy ngweld. Gwrandawodd y gweithiwr cymdeithasol ac rwy'n ymdopi nawr”—tra bod eraill yn adrodd am brofiadau negyddol—“Wnaethon nhw ddim gwrando. Wnaethon nhw ddim helpu ac rwy'n waeth fy byd nawr.”

Mae rhai awdurdodau lleol wedi nodi mai ansawdd yr asesiadau yn hytrach na nifer y rhai ddylai fod yn fesur o lwyddiant. O ystyried yr amrywiaeth o rolau a phrofiadau sy'n darparu asesiadau, mae hwn yn bryder dilys ond rhaid ei gydbwysu hefyd yn erbyn yr angen i sicrhau bod nifer fwy o ofalwyr yn gallu cael eu hanghenion wedi'u hasesu a chael mynediad at gymorth.

Mae'n werth nodi bod y rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn nodi bod pawb sy'n cynnal asesiad anghenion gofalwr yn gymwys o dan ganllawiau deddfwriaethol, sy'n rhoi sicrwydd. Mae dod o hyd i'r cydbwysedd cywir rhwng hygyrchedd ac ansawdd yn hanfodol, a dylai awdurdodau lleol barhau i fonitro a gwerthuso'r broses

Cyn-Asesiad

Mae pwyslais cynyddol ar asesiadau ymlaen llaw fel rhan o daith gofalwyr i dderbyn cymorth.

Er enghraifft, mae gwasanaeth Hwb, a ddarperir gan Ganolfan Gofalwyr Abertawe, yn cynnig asesiad cychwynnol cymesur. Er nad Asesiad Anghenion Gofalwyr statudol yw hwn, mae'n asesiad cyfannol a gynlluniwyd i helpu gofalwyr i gynnal eu rôl a hyrwyddo iechyd a lles.

Os yw asesiad Hwb yn nodi bod angen mwy o gefnogaeth ffurfiol, cyfeirir yr achos at weithiwr cymdeithasol ar gyfer Asesiad Anghenion Gofalwyr llawn.

Mae gan y dull hwn sawl budd:

- Gall gofalwyr sydd ond angen gwybodaeth, cyngor, neu gymorth cymunedol gael cymorth yn gyflym a chyda llai o straen.

- Mae'n rhoi cyfle i hysbysu gofalwyr am opsiynau cymorth ychwanegol a chymhwysedd.

Fodd bynnag, mae cyfathrebu clir yn hanfodol. Rhaid i ofalwyr ddeall nad yw cyn-asesiad yn asesiad llawn, mai eu dewis nhw yw symud ymlaen i asesiad llawn, a bod disgwyliadau'n cael eu rheoli. Mae hyn yn helpu i atal siom neu amharodrwydd i geisio cymorth pellach, gan leihau'r tebygolrwydd y bydd gofalwyr yn mynd i argyfwng.

Rhaid defnyddio gwiriadau a chydbwyseddau hefyd i sicrhau na all weithredu fel ymarfer cadw llygad i atal gofalwyr rhag derbyn asesiad llawn – fel sydd ganddynt hawl o dan y Ddeddf – a symud ymlaen i gymorth statudol.

Cymorth

Darpariaeth Gynradd

Yn strwythurol, mae'r broses o wneud penderfyniadau a rheoli cyllidebol ar gyfer cymorth wedi'i safoni ledled Cymru, gyda thimau gofal cymdeithasol yn gyfrifol am y prif beth.

Yr hyn sy'n arbennig o nodedig yw bod y rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn cyfeirio at gynlluniau cymorth yn hytrach na pheynnau cymorth. Mae llawer o awdurdodau'n disgrifio eu trefniant strwythurol fel un sy'n ymgorffori'r cymorth cymunedol sydd ar gael, sy'n golygu bod pwy bynnag sy'n darparu'r cymorth hwnnw hefyd yn cael ei ystyried yn brif ffynhonnell ddarpariaeth.

Er ei fod yn cael ei dderbyn yn llawn—a'i annog yn weithredol—i ofalwyr cymwys gael mynediad at gymorth cymunedol a chael budd ohono, mae hyn yn codi cwestiwn pwysig: faint o ofalwyr sy'n derbyn cymorth cymunedol yn unig yn hytrach na chymorth uniongyrchol, ond sydd wedi'u cofnodi fel rhai sydd â chynllun cymorth gweithredol?

Ni ofynnwyd am yr wybodaeth hon yn benodol ac nid yw ar gael i'r cyhoedd. Serch hynny, mae'n ysgogi ystyriaeth ynghylch a allai'r broses wneud i gefnogaeth wedi'i theilwra i ofalwyr ymddangos yn fwy helaeth nag sy'n cael ei darparu mewn gwirionedd.

Deall y Strwythurau a'r Prosesau

O ystyried y ffyrdd amrywiol y mae cynghorau'n cefnogi gofalwyr di-dâl—o ddarparu gwybodaeth gychwynnol hyd at gymorth wedi'i deilwra—gofynnwyd i bob awdurdod lleol a oedd ganddynt fap ffordd, siart llif, neu ddiagram i helpu gofalwyr i lywio'r broses.

Roedd pedwar cyngor—Blaenau Gwent, Ceredigion, Caerdydd, a Phowys—yn gallu darparu adnoddau o'r fath, tra bod Pen-y-bont ar Ogwr a Gwynedd yn datblygu rhai ar hyn o bryd. Dangosodd yr awdurdodau sy'n weddill fod gwybodaeth ar gael drwy eu gwefannau a ffynonellau eraill, er nad oedd wedi'i chyflwyno mewn fformat gweledol na diagramaidd.

O ystyried y prosesau a'r strwythurau gwahanol sydd ar waith ledled Cymru o ran cymorth i ofalwyr, efallai y byddai'n werth i awdurdodau lleol ystyried sut y gallant ddangos a/neu gyfleu eu prosesau a'u strwythurau'n glir i ofalwyr di-dâl mewn modd cryno. Mae hyn yn caniatáu i ofalwyr ddeall yn hawdd ble maen nhw "yn y system" a beth ddylai'r camau nesaf fod yn eu taith i gael cymorth.

Capasiti a Darpariaeth

Er mwyn i ofalwyr di-dâl dderbyn yr hawliau a roddir iddynt o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, rhaid i awdurdodau lleol fod â'r gallu i nodi, deall ac asesu anghenion gofalwyr, yn ogystal â digon o adnoddau i ddarparu cefnogaeth i bob gofalwr sydd ei angen. Er mwyn archwilio gallu gwirioneddol a photensial awdurdodau lleol i gyflawni'r ddyletswydd hon, gofynnodd Gofalwyr Cymru gyfres o gwestiynau i asesu faint o ofalwyr y mae pob awdurdod yn gallu eu cefnogi ar hyn o bryd—ac yn gallu eu cefnogi mewn theori.

A oes gan Ofalwyr Gyllideb Benodol

O ymatebion yr awdurdodau lleol, mae'n amlwg nad yw penderfynu a oes gan gyngor gyllideb benodol ar gyfer gofalwyr di-dâl yn syml.

Er enghraifft:

- Mae gan Flaenau Gwent gyllideb ddynodedig ar gyfer digwyddiadau fel Wythnos Gofalwyr a Diwrnod Hawliau Gofalwyr drwy'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol ac mae'n derbyn cyllid ychwanegol ar gyfer grantiau a'i gynllun seibiant Pontio'r Bwlch o gyllidebau rhanbarthol. Fodd bynnag, daw cefnogaeth uniongyrchol i ofalwyr o gyllideb graidd gofal cymdeithasol.
- Mae Abertawe'n mabwysiadu dull "busnes pawb", gan dynnu ei wariant sy'n gysylltiedig â gofalwyr o linellau cyllideb lluosog yn hytrach nag un gronfa bwrpasol.

- Mewn cyferbyniad, nododd Bro Morganwg fod ei chyllideb gofalwyr wedi'i chlustnodi'n fwy, gan gwmpasu rolau mewnol a chymorth uniongyrchol.

Mewn llawer o achosion, defnyddir llinellau cyllideb gofalwyr penodol yn bennaf i ariannu sefydliadau trydydd sector. Er enghraifft, mae Ynys Môn yn cefnogi tair elusen drwy gytundebau lefel gwasanaeth a ariennir o'i chyllideb gofalwyr. Yn yr un modd, mae Ceredigion yn neilltuo cyllid ar gyfer rolau Swyddog Datblygu Gofalwyr, sy'n canolbwyntio ar waith craidd sy'n gysylltiedig â gofalwyr o fewn y cyngor.

Er ei bod yn galonogol gweld gofalwyr yn cael eu cydnabod a'u hariannu ar draws gwahanol rannau o gyllidebau awdurdodau lleol, mae anfanteision i'r dull hwn. Mae darparu cymorth uniongyrchol i'r gofalwyr sydd fwyaf mewn angen yn dod yn anodd ei fesur neu ei graffu, a gall lefelau ariannu amrywio mewn ymateb i bwysau ariannol ehangach. O ganlyniad, gall gofalwyr ddod yn agored i ostyngiadau mewn cymorth y tu hwnt i'w rheolaeth, er gwaethaf darlun o alw cynyddol.

Oriau Cymorth Damcaniaethol Sydd Ar Gael

Mae diffyg dealltwriaeth amlwg ar draws llawer o awdurdodau lleol ynghylch nifer damcaniaethol yr oriau cymorth cymunedol sydd ar gael a nifer yr Aseidiadau Anghenion Gofalwyr y gellid eu cynnal mewn blwyddyn.

I'r rhan fwyaf o awdurdodau, roedd y cwestiynau hyn yn anodd—os nad yn amhosibl—i'w hateb oherwydd bod cymorth i ofalwyr wedi'i ymgorffori mewn darpariaeth gymunedol ehangach neu wedi'i amsugno i'r system gofal cymdeithasol ehangach. Disgrifiodd Sir y Fflint, er enghraifft, eu model darparu cymunedol fel:

“ystod eang o wasanaethau i ofalwyr, yn fewnol ac wedi'u comisiynu drwy ddarparwyr trydydd sector allanol. Bydd hyn yn cynnwys y pethau a awgrymir yn y cwestiwn—sesiynau galw heibio, canolfan ofalwyr bwrpasol â staff 7 diwrnod yr wythnos, grwpiau cymorth, cwnsela a theithiau arbennig—fodd bynnag, mae'r ystod o gymorth sydd ar gael yn llawer ehangach, yn canolbwyntio ar y person ac yn canolbwyntio ar ganlyniadau.”

Roedd awdurdodau eraill, fel Caerdydd ac Abertawe, yn gallu darparu dadansoddiadau manwl o grwpiau a gweithgareddau cymunedol, er nad oeddent bob amser yn benodol i ofalwyr, gan ei gwneud hi'n anodd pennu faint o gymorth sydd ar gael mewn gwirionedd i ofalwyr fel grŵp penodol.

Yn yr un modd, roedd amcangyfrif nifer yr Aseidiadau Anghenion Gofalwyr y gellid eu cwblhau hyd yn oed yn fwy heriol.

Mae nifer o asiantaethau'n cyfrannu at y broses, pob un â'i chyfrifoldebau ei hun, gan ei gwneud hi'n anodd i unrhyw awdurdod unigol roi ffigur cyffredinol clir.

Mae'r dulliau integredig hyn yn dod â manteision: maent yn sicrhau bod gofalwyr yn cael eu cynnwys o fewn darpariaeth gymunedol ehangach ac yn atgyfnerthu'r syniad bod gofalu yn rhan graidd o agenda lles ehangach cymdeithas. Fodd bynnag, mae anfanteision i'r integreiddio hwn hefyd. Mae'n peryglu cuddio anghenion penodol ac yn aml anghenion ychwanegol gofalwyr fel yr amlinellir yn Neddff Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Mae'n gynyddol hanfodol i awdurdodau lleol ddatblygu dealltwriaeth gliriach o anghenion gofalwyr—ar gyfer cymorth cymunedol (boed yn benodol i ofalwyr ai peidio) ac ar gyfer aseidiadau—fel y gellir cynllunio cyllid priodol ac amserol. Bydd cyflawni hyn yn gofyn am well casglu data, paramedrau cliriach, a chofnodi mwy cadarn i adeiladu darlun cywir o angen.

Hyfforddiant Gofalwyr

Mae'n amlwg bod y rhan fwyaf o awdurdodau lleol bellach yn cynnwys hyfforddiant sy'n gysylltiedig â gofalwyr fel rhan arferol o ddatblygiad staff sy'n gweithio'n uniongyrchol gyda gofalwyr. Mae hyn yn cynnwys y rhai mewn rolau penodol i ofalwyr, gweithwyr gofal, gweithwyr cymdeithasol, ac—yn bwysig—staff pwynt cyswllt cyntaf.

Mae nifer o awdurdodau'n gwneud defnydd cynyddol o e-ddysgu. Er enghraifft, lansiodd Ceredigion hyfforddiant newydd eleni sydd eisoes wedi'i gyrchu gan 170 o staff, tra bod Casnewydd yn adrodd bod 190 o staff wedi cwblhau eu modiwlau e-ddysgu.

Tynnodd llawer o awdurdodau sylw hefyd at werth yr hyfforddiant a ddarperir gan Gofalwyr Cymru, gan gynnwys hyfforddiant ac adnoddau Gweithwyr Cymdeithasol Ymwybodol o Ofalwyr, y cynllun Cyflogwyr dros Ofalwyr, a mentrau hyrwyddwyr gofalwyr yn y gweithle.

Yn ogystal, mae sawl awdurdod yn derbyn hyfforddiant gan eu partneriaid cyflawni yn y trydydd sector, gan ddangos dull cydweithredol cryf a chanmoladwy.

Er gwaethaf y nifer o enghreifftiau cadarnhaol, mae'n ymddangos bod rhai penderfyniadau hyfforddi yn canolbwyntio llai ar ofalwyr nag y gallai fod yn ddelfrydol. Nid yw Powys, er enghraifft, yn cynnig hyfforddiant penodol ar Asesiadau Anghenion Gofalwyr, gan ddarparu hyfforddiant asesu cyffredinol a gomisiynwyd gan sefydliad allanol yn lle hynny. Byddai'n ddefnyddiol deall sut mae hyn yn cymharu â hyfforddiant a gynlluniwyd yn benodol i gefnogi gofalwyr, ac a yw unrhyw fylchau neu wahaniaethau mewn canlyniadau yn dod i'r amlwg.

Heblaw am y cwestiynau hyn, mae integreiddio cynyddol ac argaeledd eang hyfforddiant i ofalwyr yn cynrychioli llwyddiant clir i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Cyd-gynhyrchu

Mae cyd-gynhyrchu yn egwyddor ganolog o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant. Mae'n gosod dyletswyddau ar awdurdodau lleol i weithio gyda gofalwyr fel partneriaid cyfartal wrth gynllunio, darparu ac adolygu gofal a chymorth. Gofynnwyd i awdurdodau lleol pa gamau yr oeddent wedi'u cymryd i ymgorffori cyd-gynhyrchu yn ymarferol.

Mae mesur union nifer yr oriau a dreulir yn ymgysylltu â gofalwyr i gyd-gynhyrchu gwasanaethau yn parhau i fod yn heriol i awdurdodau lleol. Mae ymgysylltu'n digwydd mewn sawl ffurf—trwy fforymau, arolygon, digwyddiadau cyd-gynhyrchu, grwpiau strategaeth, ac ymgynghori â phoblogaethau penodol fel gofalwyr ifanc, gofalwyr pobl sy'n byw gyda dementia, a'r rhai sy'n cefnogi pobl ag awtistiaeth neu anabledau dysgu. Ymddengys bod y gweithgareddau hyn yn cael eu hymgorffori fwyfwy mewn cynllunio a datblygu gwasanaethau, ac nid yn gyfyngedig i wasanaethau sydd wedi'u targedu at ofalwyr yn unig.

Fforymau Strwythuredig a Mekanweithiau Adborth

Mae llawer o awdurdodau lleol wedi sefydlu fforymau a chynghorau pwrpasol i roi llais i ofalwyr. Er enghraifft, mae Fforwm Gofalwyr yn Wrecsam yn cyfarfod bob chwarter i hwyluso cyfathrebu dwyffordd rhwng gofalwyr ac Uwch Reolwyr mewn Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae'r fforwm hwn yn casglu adborth ar ddarparu gwasanaethau, yn archwilio anghenion heb eu diwallu, ac yn hysbysu asiantaethau sydd wedyn yn cael eu gwahodd i ymateb, gan sicrhau bod

Yn yr un modd, mae NEWCIS yn cynnal Cyngor Gofalwyr lle mae gofalwyr eu hunain yn gosod agendâu, yn datblygu strategaethau ymgynghori, ac yn ymgysylltu â phartneriaid a allai fod yn anodd eu cyrraedd fel arall.

Yn Abertawe, mae'r cyngor yn cynnal perthnasoedd cydweithredol cryf â sefydliadau sy'n benodol i ofalwyr, gan gynnwys Canolfan Gofalwyr Abertawe, Gofalwyr Ifanc YMCA, a Fforwm Rhieni a Gofalwyr Abertawe. Mae'r partneriaethau hyn yn cefnogi cyd-gynhyrchu mentrau allweddol fel y Cynllun Asesu a Chymorth i Ofalwyr ac adborth parhaus trwy arolygon, grwpiau cynghori, ac ymgynghoriadau seiliedig ar dasgau.

Gweithgareddau Ymgysylltu Penodol i'r Sir

Yng Ngwynedd, cynhaliwyd sesiynau ar draws Gogledd a De'r sir yn ystod 2024/25 i gynnwys gofalwyr yng Nghynllun Gofalwyr Gwynedd, tra bod Dementia Active a'r Gwasanaeth Awtistiaeth wedi ymgysylltu â gofalwyr i gyd-gynhyrchu deunyddiau gwybodaeth a hyrwyddo. Mae Wrecsam yn cynnal amrywiaeth o gyfleoedd ymgysylltu strwythuredig, gan gynnwys y Grŵp Cynllun Gweithredu Gofalwyr Ifanc, y Fforwm Gofalwyr Di-dâl, y Sioe Deithiol Gofalwyr Di-dâl, y Fforwm Teuluoedd Anabledau Dysgu, a'r Fforwm Dementia. Cesglir adborth hefyd trwy grwpiau gweithredol a llywio, gan sicrhau bod gofalwyr yn dylanwadu ar flaenoriaethau gwasanaeth ar draws sianeli lluosog.

Arolygon, Digwyddiadau Cyd-gynhyrchu, ac Ymgysylltu Unigol

Cynhaliodd Caerdydd naw digwyddiad cyd-gynhyrchu yn ystod 2024/25, yn cynnwys 34 o ofalwyr di-dâl drwy sesiynau wyneb yn wyneb ac ar-lein. Roedd sgysiau un-i-un ychwanegol yn darparu ar gyfer gofalwyr nad oeddent yn gallu mynychu sesiynau grŵp, gan amlygu ymdrechion i sicrhau cynhwysiant. Ehangodd arolygon a gynhaliwyd fel rhan o fentrau ehangach ledled y ddinas, fel yr arolwg 'Gofynnwch i Gaerdydd', gyfleoedd pellach i ofalwyr a'u teuluoedd gyfrannu adborth.

Llais a Dylanwad wrth Ddatblygu Gwasanaethau

Mae gofalwyr hefyd yn cymryd rhan mewn mentrau strategol a thrawsnewid gwasanaethau, fel rhaglen Ymgysylltu i Newid Abertawe ac ymgysylltu Trawsnewid Cyfleoedd Dydd. Mae'r gweithgareddau hyn yn dangos ymrwymiad clir i gynnwys gofalwyr wrth lunio gwasanaethau, er gwaethaf yr anallu i fesur cyfranogiad mewn oriau union. Mae'r Grŵp Gofalwyr Ifanc a Strategaeth Gofalwyr hefyd yn casglu mewnbwn gan ofalwyr trwy ddigwyddiadau a staff rheng flaen, hyd yn oed lle mae cynrychiolaeth uniongyrchol yn y grŵp yn anghyson.

Pryderon

Er bod ymgysylltiad yn eang, mae cyfyngiadau clir o ran mesur y mewnbwn union yn feintiol. Gall amrywiadau yn y nifer sy'n cymryd rhan—megis presenoldeb anghyson mewn grwpiau strategaeth—a'r ddibyniaeth ar gyfranogwyr sy'n hunan-ddewis arwain at dangynrychiolaeth rhai cohortau gofalwyr. Fodd bynnag, mae amrywiaeth y sianeli ymgysylltu (fforymau, arolygon, digwyddiadau cyd-gynhyrchu, sgysiau un-i-un, grwpiau cynghori strategol) a'r defnydd o nifer o bartneriaid awdurdod lleol a thrydydd sector yn dangos ymrwymiad cryf i gyd-gynhyrchu cynhwysol.

Cymorth a Ddarparwyd

Drwy gydol hanes Track The Act, rydym wedi gofyn yn gyson i awdurdodau lleol ddarparu data ar nifer y gofalwyr a gyrhaeddwyd trwy wybodaeth a chyngor, y nifer sydd wedi derbyn asesiad anghenion gofalwyr, a faint sy'n mynd ymlaen i dderbyn cymorth o ganlyniad i'r prosesau hyn.

Yn y pen draw, dyma'r wybodaeth y mae gofalwyr yn ei gwerthfawrogi fwyaf. Mae realiti'r hyn sy'n digwydd ar lawr gwlad yn hanfodol, gan ei fod yn pennu a yw gofalwyr mewn gwirionedd yn derbyn y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt. Pan nad yw'r data yn cyfieithu i gefnogaeth uniongyrchol, mae'n tynnu sylw at broblemau posibl o fewn y system.

Mae tablau sy'n crynhoi'r data rhifiadol a gyflenwyd gan awdurdodau lleol i'w gweld yn Atodiad C. Rydym yn annog darllenwyr i adolygu'r ymatebion llawn er mwyn deall y ffigurau yn eu cyd-destun.

Gwybodaeth a Chyngor

Mae'n anodd cymharu'r ddarpariaeth gwybodaeth a chyngor ar draws ardaloedd awdurdodau lleol, gan fod y math o ddata a gesglir a lefel y manylder a adroddir yn amrywio'n sylweddol. Mae'r amrywiad hwn yn ei gwneud hi'n amhosibl dod i gasgliadau eang am effeithiolrwydd gwahanol ddulliau yn seiliedig ar y niferoedd sydd ar gael. Gellir dod o hyd i drafodaeth bellach am arferion casglu data a'u goblygiadau yn ddiweddarach yn yr adran hon.

Yr hyn sy'n arbennig o nodedig yw pa mor wahanol mae cynghorau'n dehongli beth sy'n cyfrif fel "gwybodaeth a chyngor," a pha elfennau y maent yn eu blaenoriaethu wrth adrodd.

Er enghraifft, dim ond ar eu prif ddarparwr gwybodaeth, cyngor a chymorth y gwnaeth Bro Morganwg adrodd—Hwb Gofalwyr Di-dâl y Fro—ond roeddent yn gallu rhoi ffigurau manwl gywir. Cofnodasant 3,463 o gysylltiadau, gyda 1,032 o ofalwyr yn mynd ymlaen i dderbyn cefnogaeth bellach (30%). Mae hyn yn cynnig cipolwg diddorol ar faint o ofalwyr, pan roddir y wybodaeth a'r cyngor cywir iddynt, a allai fod angen cymorth ychwanegol o hyd.

Mewn cyferbyniad, rhoddodd Ceredigion ddisgrifiad llawer ehangach o'u sianeli gwybodaeth a chyngor, gan gynnwys eu gwefan, cyfryngau cymdeithasol, partneriaid comisiynu, timau mewnol, taflenni, a hyd yn oed rôl y tîm rhyddhau o'r ysbyty.

Fodd bynnag, ni wnaethant gyflenwi unrhyw ddata ystadegol i ddangos cyrhaeddiad na heffaith.

Mae'r cyferbyniad hwn yn awgrymu bod rhai awdurdodau lleol yn ystyried mai ehangder y ddarpariaeth yw'r pwysicaf, tra bod eraill yn blaenoriaethu olrhain llwybr gofalwyr sy'n dod i mewn i'r system a'r canlyniadau sy'n dilyn.

Yr hyn y mae'r ymatebion hyn gyda'i gilydd yn ei amlygu yw diffyg eglurder a chysondeb o ran deall y ffordd orau o gyrraedd gofalwyr neu asesu effeithiolrwydd y ddarpariaeth gwybodaeth a chyngor.

Mae cyrhaeddiad cylchlythyr chwarterol Sir y Fflint—bron i 11,000 o ofalwyr—yn ffigur trawiadol ar yr olwg gyntaf, gan gynrychioli mwy na 70% o ffigur cyfrifiad gofalwyr y sir. Fodd bynnag, dim ond 7% o'r cysylltiadau hyn a aeth ymlaen i dderbyn cefnogaeth bellach trwy Asesiad Anghenion Gofalwyr, gyda 792 o asesiadau wedi'u cwblhau.

Mae hyn yn cyferbynnu'n llwyr â Sir Gaerfyrddin, a gofnododd 1,577 o gysylltiadau gwybodaeth a chyngor—tua 7% o'u ffigur cyfrifiad—ond a gofnododd 1,105 o Asesiadau Anghenion Gofalwyr. Mae hyn yn cynrychioli cyfradd drosi o 70%, gan arwain at nifer gymharol debyg o ofalwyr yn derbyn asesiadau ag yn Sir y Fflint.

Un dehongliad posibl yw bod dull pellgyrhaeddol Sir y Fflint yn golygu bod angen Asesiad Anghenion Gofalwyr ar lai o ofalwyr oherwydd eu bod yn derbyn digon o wybodaeth a chyngor ar y dechrau. I'r gwrthwyneb, gellid dadlau bod gofalwr sy'n derbyn gwybodaeth amserol, wedi'i theilwra, yn fwy tebygol o deimlo'n grymus i geisio cymorth pellach.

Yn y pen draw, heb ddata mwy cyson a chymharol, mae'n amhosibl dod i gasgliadau pendant.

Cymorth yn y Gymuned

Fel gyda darparu gwybodaeth a chyngor, ychydig iawn o gonsensws sydd ynghylch beth sy'n gyfystyr â chymorth cymunedol i ofalwyr di-dâl.

Adroddodd Caerffili fod 877 o ofalwyr wedi defnyddio grwpiau a gweithgareddau cymorth, er y nodwyd bod mathau eraill o gymorth yn anoddach i'w mesur. Cofnododd Casnewydd 1,470 o achosion o ofalwyr yn cael eu cefnogi yn y gymuned, ond rhybuddiodd y gallai'r ffigur hwn gynnwys cysylltiadau dro ar ôl tro yn hytrach nag unigolion unigryw.

Fodd bynnag, roeddent yn darparu rhestr eang o weithgareddau, gan gynnwys caffis gofalwyr misol, digwyddiadau gwybodaeth a lles, a theithiau wedi'u trefnu.

Yn ddiddorol, roedd dau awdurdod lleol sy'n cynnig rhai o'r ystodau ehangaf o gymorth cymunedol hefyd yn gallu darparu'r data rhifiadol mwyaf manwl. Rhestrod Ceredigion fentrau fel cymorth digidol i ofalwyr, clychau drws Ring a darllenwyr electronig, a hyfforddiant "coginio ar gyllideb".

Cynigiodd Caerdydd restr debyg o gynhwysfawr, gan gynnwys hyfforddiant trin â llaw, hyfforddiant pwrpasol ar gyfer gofalwyr mewn sefyllfaoedd cymhleth, a chyfranogiad eu gwasanaeth cyngor ariannol, tai ac ymholiadau. Yn y ddau achos, darparwyd ffigurau yn dangos nifer y gofalwyr a gyrhaeddwyd ochr yn ochr â phob gweithgaredd. Roedd mewnwelediadau ychwanegol ar gael hefyd—er enghraifft, nododd Caerdydd fod ychydig dros 80% o'r rhai a oedd yn ymgysylltu â'u Gwasanaethau i Mewn i Waith yn gofalu am rywun o dan 18 oed.

Mae'r enghreifftiau hyn yn awgrymu, lle mae ethos atal cryf wedi'i wreiddio, bod gan awdurdodau duedd i gael strwythurau cliriach ar gyfer darparu a chofnodi cymorth cymunedol.

Fodd bynnag, roedd 7 o'r 17 awdurdod lleol a ymatebodd naill ai'n methu ag adrodd, neu'n cael anhawster adrodd, faint o ofalwyr a gafodd gymorth cymunedol. Mae'r anghysondeb hwn yn dangos bod yr ethos atal ymhell o fod wedi'i wreiddio'n gyffredinol.

Casglu Data

Mae cymharu awdurdodau lleol ar sail debyg bron yn amhosibl oherwydd data anghyson—ac mewn llawer o achosion, data ar goll—a fyddai'n galluogi dadansoddiad o'r fath.

Ar adegau, mae'r rhesymau a roddir dros y bylchau data hyn yn ddealladwy. Esboniodd Gwynedd, Sir y Fflint, Wrecsam ac eraill fod darpariaeth gwybodaeth a chngor wedi'i hintegreiddio ar draws pob tîm, gan wneud casglu data yn rhy eang neu'n rhy gymhleth i'w gydgrynhoi. Tynnodd llawer o awdurdodau sylw hefyd at y ffaith nad yw nifer o ddigwyddiadau cymunedol wedi'u cynllunio'n benodol ar gyfer gofalwyr, er bod gofalwyr yn elwa ohonynt. Mae'r esboniadau hyn yn adlewyrchu arfer meddylgar.

Fodd bynnag, nid ydynt yn esgusodi'r diffyg cysondeb na'r absenoldeb data allweddol.

Er enghraifft, mae Caerdydd yn adrodd am gysylltiadau gwybodaeth a chngor uniongyrchol drwy ei Dîm Asesu Gofalwyr, y Cyngor

tîm cynghori, a gwasanaethau I Mewn i Waith. Mae Sir y Fflint, mewn cyferbyniad, yn adrodd cysylltiadau statudol ar wahân ar gyfer gofalwyr sy'n oedolion ac yn ifanc, ac yn ogystal â hynny, mae'n cynnwys gofalwyr cofrestredig sy'n derbyn cylchlythyrau, ymweliadau â gwefannau, a safbwyntiau ar dudalennau cyfryngau cymdeithasol partneriaid allweddol yn y trydydd sector. Nid yw'r naill ddull na'r llall yn anghywir, ond mae'r ddau ddull yn cynnig darlun gwahanol iawn o gyrhaeddiad ac ymgysylltiad. Mae hyn yn awgrymu nad yw gwelliannau a wnaed trwy Ddata Fframwaith Perfformiad a Gwella Llywodraeth Cymru wedi mynd yn ddigon pell i greu golwg gynhwysfawr ar y gefnogaeth y mae gofalwyr yn ei derbyn—neu nad ydynt yn ei derbyn.

Mae absenoldeb metrigau penodol yn peri hyd yn oed mwy o bryder. Yn fwyaf nodedig, mae diffyg data ar ofalwyr sy'n derbyn cymorth trwy asesiadau ar y cyd, ac adrodd cyfyngedig ar nifer y gofalwyr sy'n cael mynediad at gymorth cymunedol.

Mae'r bylchau yn y data cymorth cymunedol yn peri pryder arbennig. Mae llawer o awdurdodau lleol yn honni nad oes angen cymorth wedi'i deilwra na Asesiad Anghenion Gofalwyr ar bob gofalwr oherwydd gall cymorth cymunedol ddiwallu eu hanghenion. Eto heb gofnodi lefelau ymgysylltu na chanlyniadau cymorth, mae'n aneglur sut y gallant wneud yr honiad hwn yn hyderus.

Yr hyn sy'n sefyll allan, fodd bynnag, yw bod awdurdodau sy'n gweithio'n agos gydag un neu fwy o bartneriaid trydydd sector yn aml yn darparu'r data mwyaf manwl. Er enghraifft, adroddodd Abertawe nid yn unig nifer y gofalwyr a gefnogir gan Ganolfan Gofalwyr Abertawe, ond hefyd y pynciau a drafodwyd, y mathau o ofalwyr a gefnogir, a hyd yn oed gwybodaeth am y gefnogaeth a ddarperir i gyn-ofalwyr. Darparodd eu Gwasanaeth Gofalwyr Ifanc YMCA fanylion cynhwysfawr tebyg.

Mae'r lefel hon o graffu yn codi gwelededd a hygrededd y gwaith sy'n cael ei wneud, gan ddangos ymrwymiad clir i wella. Nid yw hyn yn golygu bod awdurdodau eraill yn perfformio'n llai effeithiol, ond heb adrodd cadarn, mae'n anodd dangos tystiolaeth o effeithiolrwydd yn yr un modd. Mae cofnodi canlyniadau yr un mor bwysig â darparu'r gefnogaeth ei hun wrth ystyried effaith a chynllunio i ddiwallu anghenion yn y dyfodol.

Heb ddata cyson, ni all neb fod yn sicr beth yw arfer gorau ar gyfer cyrraedd a chefnogi gofalwyr—yn enwedig o ystyried amrywiaeth anghenion gofalwyr. Nes bod casglu data yn fwy safonol ac yn gryfach, bydd bron yn amhosibl i gyrff statudol ddangos i ba raddau y maent yn cynnal eu rhwymedigaethau o dan y Ddeddf ac i Lywodraeth Cymru fesur gweithrediad ei deddfwriaeth ei hun yn effeithiol.

Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Mae nifer yr asesiadau o anghenion gofalwyr a gynhaliwyd wedi cynyddu yn y rhan fwyaf o ardaloedd awdurdodau lleol o'i gymharu â'r rhai a adroddwyd yn Track The Act 6. O'r 14 awdurdod lleol a gyflenwodd ddata yn y ddwy flynedd, cofnododd 11 gynnydd, tra bod tri—Ceredigion, Bro Morgannwg, a Wrecsam—wedi nodi gostyngiad bach.

Roedd 16 o'r 17 awdurdod lleol yn gallu darparu ffigur ar gyfer nifer yr asesiadau a gynhaliwyd ganddynt. Powys oedd yr unig eithriad nad atebodd y cwestiwn hwn. Fodd bynnag, mae problemau clir yn parhau ynghylch gofalwyr sy'n rhan o asesiadau ar y cyd ond nad ydynt yn cael eu cofnodi fel unigolion â'u hanghenion cyfranogiad neu gymorth penodol eu hunain. Adleisiodd llawer o awdurdodau lleol esboniad Abertawe:

“Pan fydd staff yn cynnal asesiad anghenion cyfunol, maent yn cofnodi'r wybodaeth briodol ar asesiad anghenion y person sy'n derbyn gofal yn ogystal ag ar asesiad y gofalwr. Fodd bynnag, nid yw ein system cleientiaid yn cofnodi'r rhain fel rhan o asesiad anghenion cyfunol, ac felly ni allwn roi ffigur pendant ynghylch faint o asesiadau anghenion gofalwyr oedd yn rhan o asesiad cyfunol.”

Mae hyn yn creu bwlch sylweddol yn y ddealltwriaeth o sut mae gofalwyr yn cael eu cefnogi mewn gwirionedd. A yw awdurdodau lleol yn darparu llawer mwy o gefnogaeth nag y mae'r data'n ei awgrymu, neu a yw gofalwyr yn effeithiol yn amsugno unrhyw gefnogaeth ychwanegol a fwriadwyd ar gyfer y person y maent yn gofalu amdano? Heb wybodaeth gywir, ni ellir pennu hyn.

Mae adroddiadau blaenorol ar Gyflwr Gofalu ac Orlhain y Ddeddf yn dangos bod gofalwyr yn parhau i bryderu nad yw eu hanghenion yn cael digon o bwyslais mewn asesiadau ar y cyd. Heb fwy o eglurder, mae risg y bydd asesiadau ar y cyd yn cael eu hystyried gyda mwy o amheuaeth—er bod tystiolaeth gref bod asesiadau unigol yn cael eu cyflawni mewn modd rhagweithiol ac amserol.

O dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, mae gan ofalwyr hawl gyfreithiol i'r un gydnabyddiaeth â rhywun ag anabledd neu angen gofal. Pan gaiff asesiadau eu cofnodi o dan enw rhywun arall, mae'r hawl gyfreithiol hon yn cael ei gwrthod yn effeithiol, gan amlygu'r angen brys am gamau cywirol.

Cymorth Uniongyrchol ac Anuniongyrchol

Mae nifer y gofalwyr sy'n derbyn cymorth yn parhau i fod yn siomedig o isel, hyd yn oed lle mae awdurdodau lleol wedi gallu darparu ffigurau. Yn anffodus, mae dibynadwyedd y wybodaeth hon yn amheus. Ymddengys bod gan lawer o awdurdodau gapasiti adrodd cyfyngedig, ac mae dryswch parhaus ynghylch pa wasanaethau y mae'r awdurdod lleol yn eu hariannu'n uniongyrchol a pha rai sy'n cael eu hariannu mewn mannau eraill.

Fodd bynnag, mae rhai llwyddiannau nodedig. Mae Pen-y-bont ar Ogwr wedi darparu data sy'n dangos 4,616 o nosweithiau seibiant a ddarparwyd ar draws gwasanaethau oedolion, ynghyd â 374 o seibiannau dros nos pellach. Mae Abertawe wedi dyblu nifer ei chynlluniau cymorth, o 178 ym mis Mawrth 2024 i 435 ym mis Mawrth 2025. Mae Sir Gaerfyrddin bellach yn cefnogi mwy na 1,000 o ofalwyr.

Er bod yr enghreifftiau hyn yn galonogol, maent yn eithriadau. Mae mwyafrif yr awdurdodau lleol yn cefnogi llai na 500 o ofalwyr. Pan addasir y ffigurau i ystyried awdurdodau nad ydynt yn ymateb, mae'r cyfanswm yn awgrymu bod llai na 0.5% o ofalwyr yn derbyn pecyn cymorth. Hyd yn oed gan gydnabod nad oes angen cymorth ffurfiol ar bob gofalwr, byddai'n afresymol awgrymu bod y ffigur hwn yn diwallu anghenion poblogaeth a amcangyfrifir rhwng 310,000 a 480,000 o ofalwyr ledled Cymru.

Mae'n bwysig cydnabod y gallai'r nifer isel hwn fod yn annheg i awdurdodau lleol, gan y gallai llawer mwy o ofalwyr fod yn derbyn cymorth yn anuniongyrchol trwy becynnau cymorth ar y cyd â'r person y maent yn gofalu amdano. Fodd bynnag, oherwydd nad yw'r achosion hyn yn cael eu cofnodi'n gyson, mae maint y cymorth hwn yn parhau i fod yn gwbl anhysbys. O ganlyniad, mae'n amhosibl dod i gasgliad heblaw nad oes digon o gymorth i ofalwyr—o leiaf nes y gall casglu data ac adrodd mwy cadarn ddangos tystiolaeth fel arall.

Mae yna hefyd enghreifftiau addawol o arloesi a dysgu ar y cyd. Dechreuodd cynllun Pontio'r Bwlch, a archwiliwyd yn fanylach mewn man arall yn yr adroddiad hwn, yng Ngogledd Cymru ac mae bellach wedi'i fabwysiadu'n llwyddiannus yn rhanbarth Gwent. Mae'n dangos bod grymuso gofalwyr i nodi a gweithredu ar eu hanghenion eu hunain yn gam ystyrlon ymlaen.

Ar yr un pryd, mae'n ymddangos bod rhywfaint o ddryswch ynghylch pa wasanaethau sy'n cael eu darparu'n wirioneddol gan awdurdodau lleol. Tynnodd sawl awdurdod sylw at gynllun seibiant AMSER, sy'n cael ei ariannu'n llawn gan Lywodraeth Cymru ac yn cael ei ddarparu'n gyfan gwbl gan y trydydd sector. Mae hyn yn codi pryderon y gallai awdurdodau lleol fod yn cyflwyno hyn ar gam fel eu darpariaeth eu hunain—neu, yn fwy pryderus, bod y cynllun yn destun prosesau gweinyddol ychwanegol na ddylent fod yn berthnasol. Os yw'r olaf yn digwydd, mae'n tanseilio bwriad AMSER fel rhaglen a gynlluniwyd i ddarparu cefnogaeth eang a hygyrch.

Cuddio Anhysbysrwydd Behing

Mae llawer o awdurdodau lleol yn crybwyll pryderon ynghylch anhysbysrwydd pan ofynnir iddynt rannu data, yn enwedig mewn perthynas ag asesiadau ar y cyd a chynlluniau neu becynnau cymorth ar y cyd, lle mae'n rhaid amddiffyn hawl y person sy'n derbyn gofal i breifatrwydd. Fodd bynnag, mae'r methiant i echdynnu hyd yn oed gwybodaeth sylfaenol—megis a yw'r cymorth a ddarperir o fudd i rywun mewn rôl ofalu—yn golygu bod cyfran sylweddol o gymorth sy'n gysylltiedig â gofalwyr yn parhau i fod yn anhysbys, hyd yn oed i'r rhai sy'n gyfrifol am ei ddarparu.

Mae gofalwyr yn aml yn adrodd y gall y gefnogaeth a roddir i'r person maen nhw'n gofalu amdano gynyddu'r gofynion ar eu hamser eu hunain mewn gwirionedd. Yn State of Caring 2024, eglurodd un gofalwr: “Nid yw fy amser yn cael ei ystyried. Mae'n wych bod cyfle i fynd â [y person rwy'n gofalu amdano] i weithgareddau, ond dim ond am 2 awr ydyw. Mae'n rhaid i mi fynd â nhw, aros iddyn nhw orffen, a mynd â nhw adref. Dim ond amser marw i mi.” Mae pryderon tebyg yn ymddangos yn State of Caring 2025, lle nododd gofalwyr fod cynlluniau gofal yn aml yn ymddangos wedi'u cynllunio o amgylch yr hyn sydd hawsaf i'r darparwr gwasanaeth yn hytrach na'r hyn sy'n cefnogi'r gofalwr, gan adael gofalwyr i lenwi'r bylchau. Pan fydd profiadau o'r fath wedi'u cuddio y tu ôl i gyfyngiadau preifatrwydd, mae'r materion hyn yn parhau heb graffu na herio.

Mae'r diffyg data hwn hefyd yn rhoi awdurdodau lleol dan anfantais. Yn aml, mae gofalwyr yn camddeall o ble mae cymorth yn tarddu; nid yw llawer yn

Ar ben hynny, efallai na fydd gofalwyr yn cydnabod y gall cefnogaeth a fframir fel un sy'n diwallu anghenion y person sy'n derbyn gofal hefyd fod yn seibiant iddyn nhw eu hunain.

Mae'r gamddealltwriaeth hon yn ymddangos yn aml yn ymatebion State of Caring. Adroddodd rhai gofalwyr fod y person y maent yn gofalu amdano wedi mynychu canolfan ddydd neu gymorth dydd tebyg, tra hefyd yn datgan nad oeddent yn derbyn unrhyw ofal seibiant. Heb ddata cywir, ni ellir nodi na mynd i'r afael â'r bylchau hyn mewn canfyddiad - ac yn ymarferol.

Mae cyfleoedd a gollwyd hefyd yn dod i'r amlwg. Adroddodd nifer o ofalwyr fod cymorth wedi'i ddarparu ar adegau neu mewn lleoliadau a oedd yn eu hatal rhag elwa. Os nad yw problemau o'r fath yn cael eu cofnodi, ychydig iawn o obaith sydd gan awdurdodau lleol o gydnabod y patrymau hyn neu gyd-gynhyrchu atebion sy'n gweithio'n well i bawb.

Mae diogelu gwybodaeth bersonol yn hanfodol. Fodd bynnag, rhaid gwneud mwy i sicrhau y gellir cofnodi data sy'n berthnasol i ofalwyr yn gyson ac yn ddienw fel bod preifatrwydd unigolion yn cael ei ddiogelu wrth barhau i alluogi cynllunio, gwerthuso a gwella gwasanaethau'n effeithiol.

Cost Cymorth

Gofynnwyd i awdurdodau lleol roi syniad o gost pecyn cymorth nodweddiadol i ofalwyr.

Roedd nifer o awdurdodau'n gallu darparu ffigurau. Adroddodd Sir Gaerfyrddin gost wythnosol gyfartalog o £366.04. Darparodd Ceredigion gost wythnosol o £105.12 am chwe awr o gymorth cymdeithasoli, gyda chwe wythnos o seibiant yn costio £957 yr wythnos.

Amcangyfrifodd Gwynedd gost flynyddol o £2,021, tra bod Sir Fynwy wedi nodi cost taliad uniongyrchol flynyddol gyfartalog o £9,997.20.

Hoffem ddiolch i bob awdurdod lleol a oedd yn gallu darparu'r ffigurau hyn. pryder sy'n haeddu sylw mewn monitro a thrafodaethau yn y dyfodol.

Cynnwys Cymorth Cymunedol mewn Cymorth i Ofalwyr

Mae patrwm diddorol wedi dod i'r amlwg o'r ymatebion: mae llawer o awdurdodau lleol yn cynnwys cymorth cymunedol—sydd ar gael i bob gofalwr—fel rhan o'u cynlluniau cymorth i ofalwyr neu eu pecynnau cymorth i ofalwyr.

Mae annog gofalwyr i gael mynediad at gymorth yn y gymuned yn beth cadarnhaol mewn egwyddor. Fodd bynnag, mae rhestru'r gwasanaethau cymunedol hyn o fewn cynllun cymorth ffurfiol heb ddarparu'r dulliau angenrheidiol i gael mynediad atynt—megis trafndiaeth, gofal seibiant, neu gymorth galluogi arall—yn peri risg o chwyddo nifer y pecynnau cymorth a adroddir.

Mewn gwirionedd, efallai y bydd awdurdodau'n gallu honni eu bod yn darparu cymorth heb unrhyw gost ychwanegol.

Ni ofynnwyd cwestiynau penodol am y mater hwn, felly ni allwn honni bod yr arfer hwn yn ffaith. Serch hynny, mae'n bryder posibl sy'n haeddu sylw mewn monitro a thrafodaethau yn y dyfodol.

Rhwystrau a Heriau

Mae'r adran hon yn canolbwyntio ar rai o'r rhwystrau a'r heriau sy'n wynebu awdurdodau lleol ledled Cymru wrth geisio cefnogi gofalwyr di-dâl. Fe wnaethom hefyd geisio rhoi lle i wasanaethau ddangos enghreifftiau o lwyddiant ac arfer da, gyda'r bwriad o rannu'r rhain fel y gellir eu lledaenu a'u graddio o fewn Cymru lle bo'n briodol.

Mae'n amlwg bod llawer iawn o waith yn mynd rhagddo o fewn awdurdodau lleol ledled Cymru i nodi a chefnogi gofalwyr di-dâl a bod timau o staff ledled y genedl wedi ymrwymo i gefnogi gofalwyr i fyw bywydau iach a hapus ochr yn ochr â gofalu.

Mae hefyd yn amlwg bod awdurdodau lleol yn wynebu amrywiaeth o heriau sylweddol wrth gyflawni eu rhwymedigaethau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru). Heb fwy o arweiniad a chefnogaeth, mae'n debygol y bydd yr heriau hyn yn parhau, gan rwystro gweithrediad llwyddiannus y Ddeddf a chyfyngu ar welliannau ym mywydau gofalwyr di-dâl.

Adnabod a Chydnabyddiaeth

Tynnodd pob ymateb sylw at yr anawsterau y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu wrth nodi gofalwyr di-dâl yn rhagweithiol yn eu hardaloedd, yn ogystal â'r heriau parhaus y mae gofalwyr eu hunain yn eu profi wrth uniaethu â'r label hwinnw neu ei gydnabod. Siaradodd sawl ymateb am y gamdybiaeth o fewn cymunedau a gwasanaethau mai dim ond rhan o fywyd teuluol yw gofalu a bod gwasanaethau cymorth yn bodoli i wasanaethu pobl ag anghenion gofal yn unig ac nid i gefnogi eu gofalwyr hefyd.

Mae set amrywiol o ddulliau ar draws ardaloedd awdurdodau lleol i geisio creu ffordd o fynd i'r afael â'r mater hwn. Mae consensws cyffredin y byddai adnabod gofalwyr di-dâl yn gynnar ac ymgysylltu â gwasanaethau cyn i ofalwyr gyrraedd pwynt argyfwng yn arwain at ganlyniadau gwell ac yn lleihau pwysau.

Dyma rai o'r materion allweddol yn ymwneud ag adnabod a chydnabod gofalwyr di-dâl yn ymatebion cynghorau:

- Gofalwyr ddim yn cydnabod eu hunain fel gofalwyr di-dâl neu'r term "gofalwr di-dâl" yn teimlo'n stigmatiddio ac nid yw'n derminoleg sy'n atseinio gyda rhai gofalwyr.
- Gweithwyr proffesiynol ar draws gwasanaethau statudol yn ei chael hi'n anodd adnabod gofalwyr sy'n defnyddio eu gwasanaethau fel dinasyddion cyffredinol, gan golli cyfleoedd i adnabod gofalwyr a dechrau eu taith gymorth.
- Iaith a therminoleg anghyson yn arwain at ddryswch ymhlith gofalwyr ac yn eu hatal rhag ymgysylltu â chymorth.

Mae'r sgwrs ynghylch beth i'w alw'n ofalwyr di-dâl yn un hirhoedlog heb gonsensws clir. Gwyddom fod hyn yn amrywio o achos i achos a bod angen mwy o waith ledled Cymru i ddatrys y mater hwn ac i wneud hynny mewn modd sy'n adlewyrchu ein holl ddiwylliannau a chymunedau.

Awgrymodd sawl awdurdod fod terminoleg sy'n ymwneud yn benodol ag Aseidiadau Anghenion Gofalwyr yn rhwystr i ymgysylltu â gofalwyr di-dâl a'u cefnogi. Gwyddom – ac fel y mae'n cael ei adlewyrchu mewn sawl ymateb – y gall y gair asesiad weithredu fel ataliad i rai gofalwyr sydd, trwy gamddealltwriaeth, yn credu bod eu gallu a'u gallu i ofalu yn cael eu hasesu yn hytrach na'u hanghenion. Mae rhai awdurdodau lleol bellach yn cyfeirio at Aseidiadau Anghenion Gofalwyr trwy ystod o dermau gwahanol, megis "Sgwrs Beth Sy'n Bwysig" neu "Sgwrs Gofalwyr" ac yn ddiddorol mae Abertawe yn nodi bod dros 40% o ofalwyr yn eu hardal yn gwrthod asesiad.

Er bod adroddiadau Tracio'r Ddeddf blaenorol wedi nodi y gall y newidiadau hyn mewn terminoleg, heb esboniad clir o sut maent yn ymwneud ag Aseiad Anghenion Gofalwyr, greu dryswch ynddynt eu hunain.

Mae gan Gofalwyr Cymru gydymdeimlad â'r heriau o lywio terminoleg ddeddfwriaethol gyda gofalwyr di-dâl, yn enwedig gofalwyr a allai fod wedi cyrraedd gwasanaethau mewn amgylchiadau anodd a heriol. Rydym yn cytuno y gall terminoleg fod yn heriol, ond rydym hefyd yn cydnabod—yn enwedig i ofalwyr sydd wedi symud yn ddiweddar rhwng ardaloedd cyngor neu sy'n gofalu am bobl ar draws sawl ardal—y gall terminoleg gyson fod yn ddefnyddiol ac yn llawer llai dryslyd i ofalwyr di-dâl.

Dyma – yn rhannol – pam rydym yn gofyn a yw awdurdodau lleol yn gallu dangos a/neu esbonio i ofalwyr eu taith i gymorth o'r pwynt mynediad. Gallai sicrhau y gall gofalwyr nodi'n hawdd ble mae eu hymholiad yn sefyll o fewn y system gymorth ehangach, a sut mae gwahanol brosesau'n rhyngweithio â'i gilydd, fod yn ffordd ddefnyddiol o egluro unrhyw amrywiad lleol neu ranbarthol mewn prosesau a/neu derminoleg yn gyflym ac yn glir. Rydym hefyd yn credu bod angen ystyried safoni arfer a therminoleg ar lefel ranbarthol a datganoledig, er mwyn rhoi gwell eglurder i ofalwyr – fel defnyddwyr gwasanaeth – a gweithwyr proffesiynol.

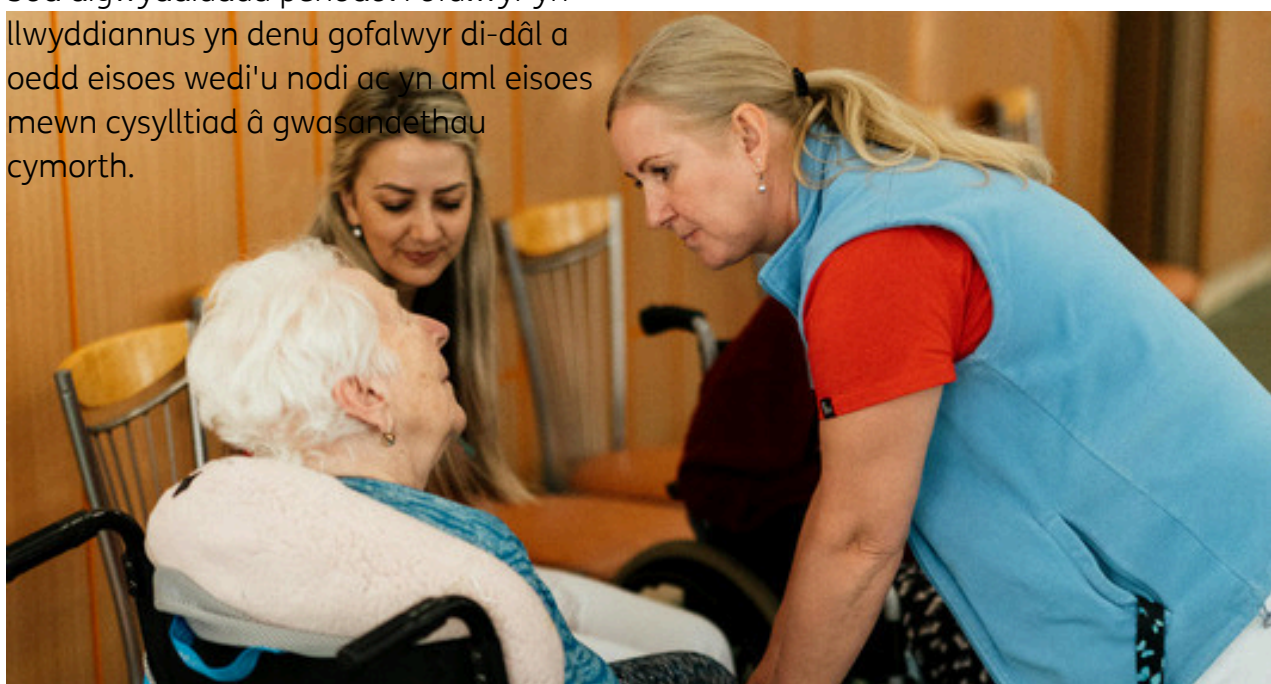
Fel ffordd o fynd i'r afael â phroblemau o ran gweithwyr proffesiynol yn gallu adnabod ac adnabod gofalwyr di-dâl, mae rhai awdurdodau lleol wedi llwyddo i ymgorffori dulliau ymwybyddiaeth o ofalwyr yn eu timau ac, mewn rhai achosion, yn ehangach o fewn yr awdurdod lleol.

Mae Cyngor Caerdydd wedi cyflwyno hyfforddiant ymwybyddiaeth gofalwyr gorfodol i staff mewn lleoliadau sy'n wynebu'r cyhoedd fel Hybiau a Llyfrgelloedd. Yn Abertawe, mae Hwrwyddwyr Gofalwyr yn eistedd o fewn timau gwaith cymdeithasol i weithredu fel eiriolwyr dros ofalwyr di-dâl ac i godi proffiliau gofalwyr yn fewnol fel lens i'w defnyddio wrth wneud penderfyniadau. Siaradodd Casnewydd yn eu hymateb am y gwaith penodol a thargedig i ymgysylltu â gofalwyr di-dâl o fewn grwpiau lleiafrifoedd ethnig, gan gyflogi dau Gysylltydd Cymunedol sy'n siarad amrywiaeth o ieithoedd cymunedol i nodi a chefnogi gofalwyr yn rhagweithiol mewn modd mwy cymwys yn ddiwylliannol.

Mae'r enghraifft olaf hon – o ymgysylltu â gofalwyr drwy allgymorth cymunedol mwy cyffredinol – yn fodel a ddefnyddir gan sawl awdurdod lleol. Siaradodd Sir Gaerfyrddin am yr angen i amrywio digwyddiadau a thargedu cynulleidfaoedd, oherwydd y canfuwyd bod digwyddiadau penodol i ofalwyr yn llwyddiannus yn denu gofalwyr di-dâl a oedd eisoes wedi'u nodi ac yn aml eisoes mewn cysylltiad â gwasanaethau cymorth.

Mae ymchwil o adroddiadau Dilyn y Ddeddf blaenorol a'n hadroddiadau Cyflwr Gofalu yng Nghymru yn dangos nifer gyson o ymwelwyr gan ofalwyr di-dâl drwy wasanaethau statudol, yn enwedig o fewn gofal sylfaenol ac awdurdodau lleol. Sicrhau bod staff sydd fwyaf tebygol o ddod ar draws a rhyngweithio â gofalwyr di-dâl wedi'u cyfarparu a'u galluogi i helpu i nodi gofalwyr o fewn y gwasanaethau hyn fel y gallant gael gwybod pa gymorth sydd ar gael iddynt, pe bai ei angen arnynt nawr neu yn y dyfodol.

Mae llawer o awdurdodau lleol yn cyfeirio at yr hyfforddiant Ymwybyddiaeth o Ofalwyr a ddarperir gan Ofalwyr Cymru ac yn cyfarwyddo eu staff i fynychu'r sesiynau hyn a gynhelir drwy gydol y flwyddyn. Rydym yn falch o fod wedi hyfforddi dros 800 o weithwyr proffesiynol gwaith cymdeithasol o bob ardal awdurdod lleol yng Nghymru drwy gydol y prosiect ond credwn y gellir – a dylid – cryfhau cynigion hyfforddi lleol fel y mae rhai awdurdodau lleol eisoes wedi'i gyflawni.

Cymorth i Ofalwyr – Rhestr Dymuniadau'r Awdurdod Lleol

Yn Adran 4 o'r ceisiadau am wybodaeth i awdurdodau lleol, gofynnwyd rhai cwestiynau ynghylch beth yw rhai o'r heriau mwyaf o ran cefnogi gofalwyr, yn ogystal â ble y byddai unrhyw gapasiti ychwanegol yn cael ei flaenoriaethu pe bai ar gael.

Nid yw'n syndod bod y mwyafrif helaeth o awdurdodau lleol wedi defnyddio eu hymatebion i dynnu sylw at yr angen am gapasiti ychwanegol i ehangu'r ddarpariaeth seibiant i ofalwyr, yn ogystal â mentrau a gynlluniwyd i atal ac ymdrin â chaledi ariannol ymhlith gofalwyr.

Mae rhai enghreifftiau o arloesedd cryf a gweithio rhanbarthol o ran seibiant, fel y fenter Pontio'r Bwlch, sy'n cynnig mynediad i ofalwyr at seibiannau byr a gydlynir yn rhanbarthol – gyda'r cynllun yn rhedeg yng Ngwent a Sir Ddinbych, Sir y Fflint a Wrecsam. Er ei bod hi'n werth nodi, ar gyfer y ddwy ardal a gwmpesir gan y prosiect, fod gofalwyr yn cael mynediad at y cynllun drwy “Sgwrs Beth Sy'n Bwysig” neu Asesiad Anghenion Gofalwyr, a fydd – fel y dangosir uchod – yn golygu nad yw'r rhan fwyaf o ofalwyr yn debygol o allu cael mynediad at y cynlluniau.

Mae'n gadarnhaol gweld arfer nodedig a nodwyd yn adroddiad 2024 yn parhau ledled Cymru, megis y defnydd arloesol o glustffonau rhith-realiti i ganiatáu i ofalwyr gael seibiant yn y cartref yn Sir Gaerfyrddin a Sir Benfro.

Mae Abertawe yn enghraifft ddiddorol o ran seibiant preswyl, gan roi mwy o hyblygrwydd i ofalwyr gydag amrywiaeth o opsiynau a chael gwared ar rwystrau i gael mynediad at gynlluniau cymorth drwy ddileu'r angen i weithiwr cymdeithasol gymeradwyo unwaith y bydd gofalwr wedi cael Asesiad Anghenion Gofalwyr. Fodd bynnag, er mwyn i'r opsiwn hwn fod ar gael i'r nifer ehangaf o ofalwyr, mae angen i nifer fwy o ofalwyr gael eu hanghenion wedi'u hasesu'n amserol neu fod mewn perygl o golli mynediad at gymorth gwerthfawr.

Pwysleisiodd llawer o awdurdodau lleol bwysigrwydd sefydlogrwydd a chyllid aml-flwyddyn i ddarparu cefnogaeth i ofalwyr i gael seibiant a chymryd seibiannau o'u rôl ofalu. Mae'n groesawgar gweld Llywodraeth Cymru yn ymrwmo i estyniad aml-flwyddyn o'r Cynllun Seibiannau Byr, a ddarperir yn genedlaethol gan Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru. Rhaid i'r un peth ddigwydd i sicrhau bod yr holl gyllid ar gyfer seibiannau a seibiant gofalwyr yng Nghymru yn mwynhau'r un sefydlogrwydd. Byddai hyn yn golygu y gall awdurdodau lleol a darparwyr gwasanaethau ledled Cymru gynllunio'r ddarpariaeth gyda sicrwydd a gall gofalwyr fod yn sicr bod cefnogaeth ar gael iddynt ei defnyddio y tu hwnt i'r tymor byr. Mae hefyd yn amlwg – yn yr ymatebion gan awdurdodau lleol ac mewn unrhyw ymchwil i ofalwyr – bod y galw am seibiannau o rolau gofalu, ym mhob amrywiaeth, ymhell yn fwy na gallu gwasanaethau i ddiwallu anghenion gofalwyr yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol.

Mae'r hawl i fywyd ochr yn ochr â gofal a dim ond darparu gofal rydych chi'n fodlon ac yn gallu ei wneud yn agweddau allweddol ar Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant

Heb gapasiti ac adnoddau ychwanegol, ni fydd unrhyw faint o arfer da nac arloesedd yn ddigonol i gau'r bwlch rhwng anghenion gofalwyr am seibiannau a gofal seibiant a'r gefnogaeth y maent yn gallu cael mynediad ati ar hyn o bryd i ddiwallu'r anghenion hynny.

Nododd llawer o awdurdodau lleol hefyd fod cymorth ariannol i ofalwyr yn faes allweddol arall o angen a fyddai'n flaenoriaeth pe bai capasiti ychwanegol ar gael iddynt. Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn gweithredu rhyw fath o gymorth i ofalwyr sy'n seiliedig ar grantiau yn lleol i gefnogi gofalwyr gyda phethau fel costau cyfleustodau, ailosod offer cartref neu atgyweiriadau cartref. Yn ogystal â hyn, mae rhai awdurdodau lleol yn cyfeirio at fathau eraill o gymorth ariannol, fel y sesiynau Gofalu am Eich Arian sydd ar gael ym Mlaenau Gwent a'r Gwasanaeth Llesiant Ariannol yn Sir Gaerfyrddin, er bod y rhan fwyaf o'r ymatebion yn awgrymu y byddai capasiti ac adnoddau ychwanegol i gynnig mwy o gymorth neu feithrin profiad/arbenigedd yn fewnol yn flaenoriaeth ar gyfer unrhyw gapasiti ychwanegol.

Mewn rhai ymatebion, trafododd awdurdodau lleol rôl taliadau uniongyrchol o ran cefnogi gofalwyr i reoli cyllid a'r cyfleoedd a'r rwystrau y mae'r rhain yn eu cyflwyno. Mae Gofalwyr Cymru wedi codi'n gyson yr angen am ddull mwy hyblyg a hawdd ei lywio o ddefnydd gofalwyr o daliadau uniongyrchol ar draws ardaloedd awdurdodau lleol. Ar hyn o bryd, mae arfer yn amrywio'n sylweddol ar draws ardaloedd awdurdodau lleol gyda'r defnydd a ganiateir o daliadau uniongyrchol yn wahanol ar draws cynghorau. Mae ymatebion Sir Fynwy a Cheredigion yn crybwyll yr angen am fwy o hyblygrwydd a rhwyddineb defnydd o ran mecanweithiau ariannol ar gyfer gofalwyr di-dâl o fewn eu

ardaloedd a'r anhawster a achosir gan y baich gweinyddol ar ofalwyr.

Mae hyn yn wir ar raddfa ehangach, serch hynny, ac mae'n faes a fyddai'n elwa o fwy o safoni ar lefel genedlaethol i egluro disgwyliadau ac arferion ar gyfer gofalwyr a gweithwyr proffesiynol sy'n cefnogi defnyddwyr gwasanaethau.

Mae prinder darparwyr yn parhau i fod yn rhwystr allweddol i ddefnydd llwyddiannus o daliadau uniongyrchol ledled Cymru. Nodwyd hyn yn Sir y Fflint, a awgrymodd mai blaenoriaeth allweddol yn eu hardal yw cynyddu'r cynnig o ddarparwyr i ofalwyr fel ffordd o ddarparu seibiannau byr a gofal seibiant drwy daliadau uniongyrchol ac mewn ffordd dan arweiniad a rheolaeth gofalwyr.

Cododd llawer o ymatebion y mater o gyllid tymor byr yn cael yr un effaith ar eu gallu i gynllunio ymyriadau ar gyfer mynd i'r afael â chaledi ariannol mewn modd tebyg i seibiant a seibiannau.

Mae ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ymestyn y Gronfa Cymorth i Ofalwyr genedlaethol, a weinyddir gan Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru, dros sawl blwyddyn yn ymrwymiad arall i'w groesawu a gobeithio y gall ddarparu cynsail pellach o ran unrhyw ffrydiau ariannu eraill sy'n wynebu gofalwyr er mwyn caniatáu i awdurdodau lleol gynllunio gyda sicrwydd y tu hwnt i 12 mis.

Yn olaf, nododd awdurdodau lleol â mwy o wledigrwydd yr effaith gronnus a achosir gan hyn o ran caledi ariannol i ofalwyr fel blaenoriaeth sy'n torri ar draws eu gallu i fynd i'r afael â seibiannau/gofal seibiant i ofalwyr ac ymdrin â chaledi ariannol. Tynnodd Ceredigion, Powys, Gwynedd a Sir Benfro sylw at amseroedd teithio hirach i ofalwyr, costau teithio cynyddol, a phrinder darparwyr ar draws amrywiol wasanaethau fel materion arwyddocaol sydd, gyda'i gilydd, yn creu heriau sylweddol o ran diwallu anghenion.

Cydweithio Traws-wasanaeth

Mae ymatebion awdurdodau lleol yn ei gwneud hi'n glir bod cydweithio rhwng cynghorau a byrddau iechyd lleol yn hanfodol i gefnogi gofalwyr, ond maent yn darlunio anghysondeb ledled Cymru o ran arfer cyfredol. Dangosodd ymchwiliad diweddar Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd i rôl awdurdodau lleol wrth gefnogi rhyddhau cleifion o'r ysbyty hefyd fod datgysylltiad rhwng gwasanaethau'r byrddau iechyd lleol a'r awdurdodau lleol o ran gofalwyr di-dâl.

Mae ymatebion Blaenau Gwent, Gwynedd, Powys a Wrecsam i gyd yn dangos methiannau mewn arferion byrddau iechyd lleol – yn enwedig o fewn meddygfeydd teulu a thimau rhyddhau ysbytai – i nodi a chyfeirio gofalwyr di-dâl at gymorth, gan effeithio'n uniongyrchol ar brofiad gofalwyr o wasanaethau statudol. Mae hyn yn peri pryder arbennig i ni ym Mhowys, o ystyried bod un awdurdod lleol a bwrdd iechyd, yn cwmpasu'r un ardal ddaearyddol, yn cynllunio ac yn darparu gwasanaethau.

Capasiti, Cyllid a Gweithlu

Fel y crybwyllwyd ym mhob un o'r adrannau blaenorol, roedd ymatebion awdurdodau lleol yn aml yn crybwyll diffyg capasiti ac adnoddau i ddiwallu'r galw, boed o ran cyfalaf neu gapasiti pobl o fewn gwasanaethau.

Roedd llawer o awdurdodau lleol yn feirniadol o drefniadau ariannu tymor byr ar gyfer agweddau allweddol ar gymorth megis y Gronfa Cymorth i Ofalwyr, y Cynllun Seibiannau Byr a chyllid y Gronfa Integreiddio Ranbarthol (RIF)/Amser.

Er bod enghreifftiau cadarnhaol o gydweithio da, megis mentrau comisiynu ar y cyd o fewn ardal Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol Gorllewin Cymru a lleoli staff sy'n delio â gofalwyr o awdurdodau lleol a phartneriaid trydydd sector o fewn cyfleusterau gofal eilaidd mewn rhannau o Gymru, mae'n ymddangos bod y darlun cyffredinol yn un o rwystredigaeth a ffrithiant.

O ystyried bod Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol wedi'u sefydlu i gryfhau cydgysylltu rhwng gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru, ac yng ngoleuni'r symudiad parhaus tuag at system fwy integredig, mae'n hanfodol bod yr anghydbwysedd hwn yn cael ei fynd i'r afael â hi fel mater o flaenoriaeth.

Nododd Ceredigion, Sir y Fflint a Sir Benfro i gyd fod hyn yn cael effaith ganlyniadol ar eu gallu i gadw staff a chynllunio darpariaeth; gan effeithio'n uniongyrchol ar y gefnogaeth sydd ar gael i ofalwyr di-dâl yn ardaloedd eu hawdurdodau lleol.

Mae diffyg capasiti o fewn gofal amgen, boed yn fewnol, wedi'i gomisiynu neu ar gael trwy daliadau uniongyrchol yn faes gwendid arall a grybwyllir mewn llawer o ymatebion, fel Caerdydd, Wrecsam a Phowys.

Nododd yr awdurdodau lleol hyn yn eu hymatebion sut roedd hyn yn ychwanegu rhwystrau i ofalwyr allu cael mynediad at weithgareddau cymdeithasol, yn llesteirio cyfleoedd ar gyfer ymgysylltu rhagweithiol â gofalwyr a sut roedd costau cynyddol y gweithlu wedi rhagori ar werthoedd contractau yn lleol.

Awgrymodd bron pob ardal awdurdod lleol a ymatebodd eu bod yn gweithredu ar eu gallu – neu y tu hwnt i – eu gallu o fewn eu hardaloedd i gefnogi gofalwyr di-dâl. t. Yn aml, priodolir yr heriau hyn i'r galw am wasanaethau sy'n fwy na'r adnoddau sydd ar gael, cymhlethdod cynyddol yn anghenion defnyddwyr gwasanaethau, gofalwyr sy'n cysylltu â gwasanaethau ar bwynt argyfwng yn hytrach na chael eu hadnabod a'u cefnogi'n ataliol, a'r pwysau a achosir gan restrau aros hir am driniaeth. Tynnodd sawl awdurdod lleol sylw hefyd at bwysau demograffig, yn enwedig poblogaeth sy'n heneiddio a chynnydd mewn cyflyrau fel dementia. Gan fod y duedd hon yn cael ei hadlewyrchu ledled Cymru, mae'n ychwanegu mwy o frys at yr angen i fynd i'r afael â'r materion a nodwyd. Tynnodd sawl awdurdod lleol sylw hefyd at faich adrodd a gofynion data fel pwysau amser sylweddol. Nododd Ceredigion ofyniad i gyflwyno "tua wyth" adroddiad sy'n drwm ar ddata bob chwarter, gan ysgogi myfyrio ar y graddau y mae'r gweithgaredd hwn o fudd uniongyrchol i ofalwyr. Yn yr un modd, adroddodd Casnewydd am greu swydd ychwanegol i reoli gweinyddiaeth Cronfa Cymorth i Ofalwyr.

Mae Gofalwyr Cymru yn credu bod data cadarn ar ofalwyr di-dâl yn hanfodol ar gyfer cynllunio gwasanaethau effeithiol. Eto i gyd, fel y mae pethau ar hyn o bryd, nid yw'n bosibl datgan yn hyderus bod yna gynllun cynhwysfawr.

dealltwriaeth o anghenion gofalwyr neu o'r gefnogaeth sy'n cael ei darparu ledled Cymru ar lefel lleol, ranbarthol neu genedlaethol. Er bod camau wedi'u cymryd yn y maes hwn, rhaid i Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol a Llywodraeth Cymru ystyried pa rôl y gallant ei chwarae wrth hwyluso agweddau allweddol ar gasglu data sy'n ymwneud â gofalwyr di-dâl mewn modd mwy safonol a llai beichus. Rhaid i ddatblygiad parhaus technolegau digidol i gofnodi data yn gyflym ac yn gywir fel ei fod ar gael yn gyflym ar gyfer adrodd fod yn flaenoriaeth er mwyn lleihau'r baich ar ddarparwyr gwasanaethau a chynnig data o ansawdd uchel i wneud penderfyniadau ar ddarpariaeth gwasanaethau yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol. Mae blaenoriaethu datblygu a gweithredu technolegau digidol sy'n galluogi cipio data cyflym a chywir ac adrodd amserol yn hanfodol. Byddai systemau o'r fath yn lleddfu'r baich gweinyddol ar ddarparwyr gwasanaethau ac yn sicrhau bod data dibynadwy o ansawdd uchel ar gael i arwain cynllunio a darparu gwasanaethau ar bob lefel ddeddfwriaethol.

Cyfeiriodd sawl awdurdod lleol at amrywiad lleol fel rhwystr i gasglu data effeithiol. Byddem yn awgrymu y byddai model cenedlaethol mwy cydlynol yn wrthwenwyn i hyn ac yn caniatáu dadansoddiad mwy o ddata i nodi meysydd i'w gwella wrth gofnodi arfer da ledled Cymru.

Mae'r darlun amrywiol mewn perthynas â data awdurdodau lleol yn y set hon o adroddiadau yn unig, a'r ffaith bod sawl awdurdod lleol bob blwyddyn yn dewis peidio ag ymateb i gais rhesymol am ddata o fewn cyfnod amser hael/yn methu ag ymateb iddo, yn dangos gwendid yn y gofod hwn y mae angen ei unioni.

Ceisiadau am wybodaeth y Bwrdd Iechyd

Cyflwynodd Gofalwyr Cymru geisiadau am wybodaeth i fyrddau iechyd yng Nghymru.

Er bod awdurdodau lleol yn cario'r rhan fwyaf o'r cyfrifoldebau dros lesiant gofalwyr o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, mae gan fyrddau iechyd hefyd ddyletswyddau pwysig i gefnogi gofalwyr di-dâl. Mae'r rhain yn cynnwys sicrhau bod gofalwyr yn cael eu hadnabod fel y gallant dderbyn gwybodaeth i baratoi ar gyfer neu reoli eu rôl ofalu, cyd-gynhyrchu cynlluniau yn ystod rhyddhau o'r ysbyty—yn enwedig o ran hawl gyfreithiol gofalwr i nodi a ydynt yn 'barod ac yn gallu' darparu gofal—a gweithio ar y cyd ag awdurdodau lleol a phartneriaid eraill i greu ecosystem gefnogol i ofalwyr.

Mae gan fyrddau iechyd hefyd fynediad at gyllid sylweddol i gefnogi gofalwyr drwy'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol, yn fwyaf nodedig drwy'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol. Mae llawer o awdurdodau lleol wedi tynnu sylw at y ffaith bod y cyllid hwn yn helpu i dalu am rolau sy'n darparu cymorth uniongyrchol i ofalwyr di-dâl o fewn eu timau.

Gofynnwyd nifer o gwestiynau iddynt ynghylch sut maen nhw'n cefnogi cleifion sydd â chyfrifoldebau gofal di-dâl eu hunain a sut maen nhw'n darparu cefnogaeth i ofalwyr di-dâl cleifion sy'n derbyn gofal iechyd. Gellir gweld y rhestr lawn o gwestiynau yn Atodiad B.

Adnabod a gwybodaeth

Yn eu hymatebion, roedd pob bwrdd iechyd yn cydnabod pwysigrwydd nodi gofalwyr di-dâl ar adeg derbyn. Er bod y dulliau'n amrywio, mae pob bwrdd iechyd yn defnyddio prosesau strwythuredig i geisio dod â chyfrifoldebau gofalu i'r amlwg o'r cychwyn cyntaf.

Er enghraifft, esboniodd bwrdd iechyd Hywel Dda sut mae Cofnodion Gofal Nyrsio Cymru ar-lein, a gwblheir gan staff wrth dderbyn cleifion ac sydd bellach wedi'u cyflwyno ledled Cymru, yn cynnwys cwestiynau sy'n cofnodi'r cyfrifoldebau gofalu sydd gan glaf gartref. Yn ogystal â hyn, disgrifiodd byrddau iechyd ystod o brosesau a mentrau y dylid nodi statws gofalu drwyddynt. Adroddodd Aneurin Bevan fod staff yn cael eu hannog i ofyn y cwestiynau: “Ydych chi'n gofalu am rywun neu a yw rhywun yn gofalu amdanoch chi?” yn ystod derbyn cleifion.

Dywedodd Betsi Cadwaladr, wrth gael ei dderbyn i ward, y bydd nyrs yn cael sgwrs 'Beth sy'n Bwysig' gyda chlaf sy'n cynnwys cyfrifoldebau gofalu.

Mae pob bwrdd iechyd yn darparu gwybodaeth yn rheolaidd i helpu gofalwyr i ddeall eu hawliau, cael mynediad at wasanaethau a llywio'r system iechyd a gofal cymdeithasol. Mae Aneurin Bevan yn gweithredu Canolfannau Gwybodaeth i Ofalwyr ar draws ei ysbytai. Mae'r canolfannau hyn yn gweithredu fel ffynonellau gwybodaeth galw heibio i ofalwyr, gan gynnig cyngor ar unwaith. Mae staff y canolfan hefyd

ymweld â'r wardiau'n rheolaidd i gefnogi gofalwyr. Mae gan Betsi Cadwaladr dimau trydydd sector wedi'u hymgorffori mewn ysbytai, gyda staff o NEWCIS ac Allgymorth Gofalwyr yn gallu cynnig gwybodaeth a chyngor

Yn eu hymateb, cydnabu Cwm Taf y gall y sylw fod yn anwastad ar draws y rhanbarth oherwydd newidiadau sefydliadol a ffiniau, ond mae'n gweithio i wella gwelededd trwy offer fel y Pasbort Gofalwyr, a fydd yn rhybuddio staff am bresenoldeb ac anghenion gofalwr, ac Eicon y Gofalwr, a fydd yn gweithredu fel awgrym digidol gweladwy i adnabod a darparu gwybodaeth i ofalwyr.

Mae gan bob un o ysbytai Hywel Dda Swyddog Gofalwyr pwrpasol sy'n codi ymwybyddiaeth o wybodaeth i ofalwyr, gan gynnwys drwy sesiynau galw heibio i gleifion a staff sy'n chwilio am help gyda chyfeirio. Maent hefyd yn hyrwyddo gwefan ranbarthol Cymorth i Ofalwyr Gorllewin Cymru. Dywedodd Powys y byddai disgwyl i'r tîm cleifion mewnol gyfeirio gofalwyr at yr adnoddau sydd ar gael, mewn cydweithrediad â llywyr gofal cymdeithasol a gwasanaethau'r trydydd sector.

Rhyddhau o'r ysbyty a'r egwyddor 'abl a bodlon'

O dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, dim ond os ydynt yn 'alluog ac yn fodlon' i wneud hynny y dylai gofalwyr orfod darparu gofal, gyda gofalwyr yn cael hawl gyfreithiol i gael dewis a rheolaeth dros lefel a mathau'r tasgau gofalu y maent yn eu cyflawni. Mae'r broses rhyddhau o'r ysbyty yn hanfodol i gynnal yr hawl hon. Dim ond trwy asesiad gonest a chywir o allu gofalwr i ddarparu gofal y gallwn sicrhau bod rhyddhau o'r ysbyty yn ddiogel, yn gynaliadwy ac yn effeithiol.

Dywedodd pob bwrdd iechyd eu bod wedi ymrwymo i gynnwys gofalwyr wrth gynllunio rhyddhau cleifion, gan egluro sut maen nhw'n ceisio gwirio anghenion a dewisiadau'r gofalwyr drwy gydol y broses. Disgwylir ymgynghori â gofalwyr ynghylch eu parodrwydd a'u gallu i ddarparu gofal, eu hysbysu am anghenion gofal newydd, a'u cynnwys mewn penderfyniadau ynghylch offer, addasiadau cartref a chymorth ar ôl rhyddhau. Tynnodd nifer o ymatebion sylw at rôl timau aml-ddisgyblaethol (MDTs) a staff wardiau wrth hwyluso'r sgysiau hyn.

Mae arfer yn amrywio o fwrdd iechyd i fwrdd iechyd. Yn Aneurin Bevan, mae cydlynwyr rhyddhau a nyrsys ward yn gofyn yn benodol i ofalwyr a ydynt yn teimlo'n hyderus, yn barod ac yn gorfforol abl i barhau i ofalu ar ôl i'r claf ddychwelyd adref. Defnyddir deunyddiau ysgrifenedig, fel llythyrau rhyddhau, pecynnau gwybodaeth i ofalwyr a chyfarwyddiadau gofal personol i sicrhau bod y gofalwr yn deall beth fydd ei angen gartref.

Tra ym Metsi Cadwaladr, mae staff NEWCIS ac Allgymorth Gofalwyr yn cwrdd â gofalwyr cyn cyfarfodydd cynllunio rhyddhau ffurfiol i'w helpu i fynegi pryderon, nodi ble gallent fod yn cael trafferth, a'u paratoi i ddatgan os na allant barhau i ofalu'n ddiogel.

Mae Hywel Dda wedi comisiynu Gwasanaeth Cymorth Rhyddhau Gofalwyr o'r Ysbyty ar draws ei holl ysbytai i gefnogi a chynnwys gofalwyr yn y broses ryddhau. Gall eu Swyddogion Gofalwyr fynychu cyfarfodydd cynllunio rhyddhau ar gais y gofalwr a chyda chytundeb y claf i sicrhau bod eu barn neu eu pryderon yn cael eu hystyried. Mae trafodaethau rhyddhau yng Nghwm Taf yn cynnwys awgrymiadau i staff ofyn a allai gofalwr wynebu rhwystrau a allai amharu ar eu gallu neu eu parodrwydd i ddarparu gofal.

Mae Powys yn wynebu cyd-destun gwahanol gan nad yw'n rhedeg ysbytai aciwt ond mae'n gweithio gydag amrywiaeth o staff y trydydd sector, awdurdodau lleol, y gymuned ac iechyd i gefnogi gofalwyr trwy'r cyfnod rhyddhau o'r ysbyty. Cydnabu y gall fod "amrywiad sylweddol lle mae trefniadau'n croesi ffiniau gan gynnwys y ffin rhwng Cymru a Lloegr."

Fodd bynnag, mae datgysylltiad clir o hyd rhwng yr enghreifftiau hyn o arfer da a phrofiadau bywyd gofalwyr.

Mae adroddiad Cyflwr Gofalu yn dangos mai dim ond traean (37%) o ofalwyr oedd yn teimlo eu bod yn rhan o'r broses rhyddhau, tra bod 65% yn teimlo dan bwysau i ddarparu gofal p'un a oeddent yn teimlo'n barod i wneud hynny ai peidio.

Efallai bod angen amser o hyd i'r prosesau hyn ymgorffori'n llawn, ac y bydd mwy o ofalwyr yn profi dull cefnogol wrth i systemau aeddfedu. Fodd bynnag, rhaid i'r enghreifftiau hyn o arfer da ddechrau trosi'n welliannau mesuradwy i ofalwyr cyn y gellir eu disgrifio'n hyderus fel rhai sy'n gwella bywydau gofalwyr.

Cydweithio ac integreiddio

Disgwylir i fyrddau iechyd gydweithio'n agos ag awdurdodau lleol i gyflawni eu dyletswyddau statudol, diwallu anghenion gofal a chymorth, a sicrhau y gellir rhyddhau pobl adref o'r ysbyty yn ddiogel ac yn gynaliadwy. Roedd ymatebion gan fyrddau iechyd yn ymdrin â sut maen nhw'n ceisio gweithio gyda chynghorau i gydlynu pecynnau cymorth, trefnu gofal cartref a sicrhau bod Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu cynnal.

Esboniodd byrddau iechyd sut maen nhw'n cynnal adnoddau gwybodaeth a ddarperir gan awdurdodau lleol ac yn cyfeirio at bwynt cyswllt y cyngor neu systemau 'drws ffrynt'. Mae staff mewn lleoliadau iechyd yn ceisio cydweithio ag amrywiaeth o staff awdurdodau lleol, er enghraifft gyda gweithwyr cymdeithasol sy'n aml yn cynnal Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

Gall cyfyngiadau capasiti ar draws y GIG a llywodraeth leol, gwahanol ddiwylliannau sefydliadol a rhwystrau strwythurol rwystro'r trosglwyddiad llyfn rhwng byrddau iechyd ac awdurdodau lleol. Cyfeiriodd sawl ymateb at waith y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol sy'n dwyn ynghyd fyrddau iechyd, awdurdodau lleol a rhanddeiliaid eraill mewn rhanbarth gyda'r nod o uno gwasanaethau.

Cyfeiriodd nifer o ymatebion at gydweithio â'r trydydd sector. Darperir Gwasanaeth Cymorth Rhyddhau Gofalwyr Hywel Dda o'r Ysbyty gyda thri phartner yn y sector gwirfoddol, gan alluogi sgysiau cefnogol anffurfiol a ffurfiol mewn lleoliadau ysbyty.

Yng Ngogledd Cymru, mae Betsi Cadwaladr yn gweithio gyda Carers Outreach a NEWCIS sydd â chanolfan mewn ysbytai aciwt ac sydd â chysylltiadau cryf â Gwasanaeth Cyngor a Chyswllt Cleifion y bwrdd iechyd. Esboniodd Aneurin Bevan sut mae'n darparu gwybodaeth i ofalwyr a theuluoedd am amrywiaeth o sefydliadau'r sector gwirfoddol gan gynnwys Age Connects Torfaen, Gofalwyr Cymru a'r Prosiect Cyngor Anabledd.

Mae'n gadarnhaol gweld ymatebion pob bwrdd iechyd yn cyfeirio at bwysigrwydd gweithio mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol i gefnogi gofalwyr. Fodd bynnag, mae'n amlwg o brofiadau gofalwyr ac o ymatebion yr awdurdodau lleol fod llu o broblemau o hyd ynghylch y diffyg cysylltiad rhwng gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol ledled Cymru. Mae'n hanfodol bod Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol yn dechrau mynd i'r afael â'r materion hyn a bod cynnydd parhaus mewn perthynas â hyn yn cael ei fonitro a'i graffu'n agos gan Lywodraeth Cymru.

Hyfforddiant

Disgrifiodd byrddau iechyd ystod o ddulliau hyfforddi gyda'r bwriad o gryfhau sgiliau staff a gwreiddio diwylliant o ymwybyddiaeth gofalwyr. Roedd pob bwrdd iechyd yn cydnabod pwysigrwydd hyfforddiant wrth sicrhau cydymffurfiaeth â safonau a gwella profiadau gofalwyr.

Tynnodd Aneurin Bevan sylw at y ffaith eu bod wedi gweithio gydag Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru i ddatblygu pecyn hyfforddi newydd i helpu staff i adnabod gofalwyr a'u cyfeirio'n effeithiol. Mae'r hyfforddiant hwn yn rhan o'r prosiect Ymwybodol o Ofalwyr, a ariennir gan Lywodraeth Cymru ac a gyflwynir gan Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru a Gofalwyr Cymru.

Yng Nghwm Taf, mae hyfforddiant staff yn cael ei ddefnyddio i safoni prosesau ar draws ardal y bwrdd iechyd a chefnogi cyflwyno Pasbort y Gofalwyr a'r Eicon Gofalwr yn llwyddiannus. Mae Tîm Gofalwyr Hywel Dda wedi darparu hyfforddiant pwrpasol i dimau eraill yn y bwrdd iechyd, gan gynnwys y tîm Ffisiotherapi, y tîm gofal lliniarol ac arweinwyr clwstwr Optometreg.

Crynodeb

Roedd y byrddau iechyd a ymatebodd yn gallu disgrifio nifer o fentrau y maent yn eu cynnal i wella profiad gofalwyr di-dâl, ac mae eu hymatebion llawn yn amlinellu'r rhain yn fanylach.

Fodd bynnag, mae tystiolaeth helaeth — gan gynnwys canfyddiadau o arolwg Cyflwr Gofalu Gofalwyr Cymru — yn parhau i ddangos bod llawer o ofalwyr di-dâl yn parhau i gael eu tanamlygu mewn lleoliadau gofal iechyd. Mae llawer hefyd yn nodi eu bod yn teimlo nad oes ganddynt y dewis a'r rheolaeth y mae ganddynt hawl gyfreithiol iddynt, ac y mae'n rhaid i fyrddau iechyd eu cynnal er mwyn sicrhau rhyddhau cleifion o'r ysbyty yn effeithiol ac yn gynaliadwy.

Er bod byrddau iechyd, mewn rhai achosion, yn cydweithio ag awdurdodau lleol yn eu rhanbarth a chyda amrywiaeth o bartneriaid eraill, mae gofalwyr yn aml yn canfod nad yw gwasanaethau wedi'u cysylltu'n ddigonol a gall pontio rhwng gwasanaethau iechyd a chymdeithasol fod yn llawn ansicrwydd.

Er bod y camau cadarnhaol sy'n cael eu cymryd ar draws GIG Cymru yn cael eu croesawu, mae gwaith sylweddol i'w wneud o hyd.

Casgliad

Er gwaethaf enghreifftiau o arfer da ar lefelau lleol a rhanbarthol ledled Cymru, mae llawer o ofalwyr di-dâl yn dal i beidio â gweld eu hawliau o dan gyfraith Cymru yn cael eu gwireddu ac nid ydynt yn derbyn cefnogaeth ddigonol ar gyfer eu rolau gofalu. Ar draws llawer o awdurdodau lleol a byrddau iechyd mae gorlethu systemig, gyda'r capasiti i ddarparu cefnogaeth yn bell o fod yn ddigonol i ddiwallu anghenion lleol a rhanbarthol. Mae adroddiadau pryderus hefyd o fewn ymatebion am ddatgysylltiad rhwng gwasanaethau statudol - awdurdodau lleol a byrddau iechyd - gan adael gofalwyr yn syrthio trwy fylchau mewn cefnogaeth. Mae hyn yn parhau er gwaethaf yr adnoddau sylweddol sydd wedi'u hymgorffori o fewn strwythurau Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol, a grëwyd i fynd i'r afael â'r datgysylltiad rhwng gwasanaethau a hyrwyddo gweithio partneriaeth effeithiol. Ymddengys bod problem benodol yn ymwneud â gwasanaethau gofal sylfaenol - bod ymchwil yn dangos bod nifer enfawr o ofalwyr yn rhyngweithio â nhw'n aml ar ran eraill neu drostynt eu hunain - a diffyg cydlynu ag awdurdodau lleol. Rhaid i sicrhau bod staff yn y ddau faes hyn wedi'u cyfarparu i nodi ac adnabod gofalwyr a'u cyfeirio at gefnogaeth, hyd yn oed ar lefel sylfaenol, fod yn flaenoriaeth yn rhanbarthol ac yn lleol.

Mae amrywiadau lleol a rhanbarthol o ran y gefnogaeth sydd ar gael, ond hefyd y derminoleg a'r prosesau a ddefnyddir i gefnogi gofalwyr yn amrywio'n fawr ledled Cymru. Byddai llawer o weithwyr proffesiynol yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol yn ei chael hi'n anodd llywio llawer o'r systemau cymorth sy'n bodoli ar hyn o bryd, felly mae disgwyl i ofalwyr di-dâl - yn aml gyda phrofiad proffesiynol bach a hyd yn oed llai o amser i'w dreulio - allu gwneud hyn yn afrealistig. Er bod anghenion cymorth yn amrywio ledled Cymru a bod gwasanaethau angen hyblygrwydd yn eu cynllunio, mae angen dybryd i sefydlu safonau terminoleg a chyfathrebu cenedlaethol clir a chyson. Bydd hyn yn lleihau'r loteri cod post a'r dryswch y mae llawer o ofalwyr yn ei brofi wrth rhyngweithio â gwasanaethau statudol.

Mae diffyg capasiti yn llesteirio'r gallu i nodi ac ymgysylltu'n rhagweithiol â gofalwyr di-dâl yn lleol ac yn rhanbarthol, yn ogystal â chael effaith ar allu gwasanaethau i arloesi. Cododd llawer o wasanaethau'r problemau a achosir gan ffrydiau ariannu tymor byr a gynlluniwyd i gefnogi gofalwyr a'r anhawster a achosir wrth gynllunio gwasanaethau cymorth i ddiwallu anghenion lleol ar sail flynyddol dreigl. Mae ymestyn y Gronfa Cymorth i Ofalwyr a'r Cynllun Seibiannau Byr ar sail aml-flwyddyn yn gamau cychwynnol croesawgar, ond rhaid i ffynonellau cymorth eraill i ofalwyr ddilyn yr un peth. Mae'r adolygiad parhaus o Strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer Gofalwyr Di-dâl yn rhoi cyfle i gryfhau dulliau aml-flwyddyn o gynllunio a darparu cymorth, yn ogystal ag adeiladu prosesau monitro cadarn a chydlynol i ddadansoddi effaith gwasanaethau.

Canfu ein hadroddiad Track the Act yn 2024 fod nifer sylweddol o ofalwyr yn mynd yn ddadrithiedig â phrosesau a systemau cymorth, gan gynnwys Asesiadau Anghenion Gofalwyr. Roedd hon yn thema gyffredin ymhlith ymatebion awdurdodau lleol yn 2025, gyda llawer o awdurdodau lleol yn awgrymu nad oedd asesiad ar ei ben ei hun – mewn llawer o achosion – yn ymarfer defnyddiol i ofalwyr a gallai fod yn rhwystredig os/pan nad oedd unrhyw gymorth statudol ar gael o ganlyniad.

Mae'r niferoedd isel iawn o ofalwyr sy'n derbyn cymorth uniongyrchol gan wasanaethau statudol wedi'u hamlygu yn yr adroddiad hwn ond hefyd yn adroddiad 2024 ymchwiliad Ombwdsmon Cymru i ofalwyr di-dâl. Ffordd hanfodol o fynd i'r afael â'r sinigiaeth ymhlith gofalwyr yw sicrhau bod mwy o ofalwyr yn derbyn cymorth statudol sy'n ddefnyddiol iddynt ac yn mynd i'r afael â'u hangenion fel

Mae cyfoeth o dystiolaeth ac ymchwil yn dangos yn glir fod galw enfawr ymhlith gofalwyr di-dâl yng Nghymru am ystod o gefnogaeth, i fynd i'r afael â chaledi ariannol, mynd i'r afael â phroblemau iechyd meddwl a chorfforol a chefnogi mwy o ofalwyr i allu cymryd seibiannau a chael seibiant o ofalu.

Naill ai mae'r meini prawf cymhwysedd o fewn gofalwyr i gael y gefnogaeth hon ar gael yn sylfaenol ddiffygiol, neu mae'r capasiti a'r adnoddau o fewn gwasanaethau i ddarparu'r gefnogaeth hon i ofalwyr yn sylfaenol annigonol i ddechrau bodloni'r galw.

Mae awdurdodau lleol a byrddau iechyd yn dweud wrthym yn eu hymatebion nad oes ganddynt y capasiti i ddiwallu'r galw. Mae Llywodraeth Cymru yn gyson yn tynnu sylw at fwy o fuddsoddiad o fewn gwasanaethau statudol.

Mae llawer o'r gofalwyr rydyn ni'n siarad â nhw heb ddiddordeb mewn pwy sydd ar fai am y diffyg cefnogaeth maen nhw'n ei derbyn. Maen nhw'n syml eisiau gweld eu hawliau'n cael eu cyflawni a gallu byw bywydau hapus ac iach ochr yn ochr â'u rolau gofalu.

Mae'n hanfodol bod Llywodraeth nesaf Cymru yn mynd i'r afael â'r materion hyn ar frys ac yn gweithio gyda gwasanaethau, sefydliadau gofalwyr ac – yn hollbwysig – gofalwyr di-dâl i unioni'r camweddau y mae cynifer o bobl yng Nghymru yn eu hwynebu a gwneud bywydau gofalwyr di-dâl yn well.

Atodiad A

Cwestiynau a ofynnwyd i awdurdodau lleol

Adran 1: Strwythurau a Phrosesau

a)

Oes gan eich awdurdod lleol fap ffordd / diagram / siart llif ar sut y gall gofalwyr gael mynediad at wybodaeth, cyngor, cymorth cymunedol, Asesiad Anghenion Gofalwyr ac, os a phan fo'n briodol, pecynnau cymorth personol? A allech chi gynnwys unrhyw fap ffordd / diagram / siart llif neu ddarparu dolen os yw hwn eisoes ar gael i'r cyhoedd?

Rydym yn gwerthfawrogi y gall gofalwyr gael mynediad at eich systemau trwy asiantaethau lluosog; felly, nid ydym yn disgwyl i chi ddiffinio unrhyw bwynt mynediad penodol.

b)

Pwy sy'n gyfrifol am ddarparu gwybodaeth a chyngor i ofalwyr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol? Er enghraifft, a yw'n dîm ymroddedig sy'n delio â gofalwyr a gyflogir gan yr awdurdod lleol, yn rhan o wasanaeth gwybodaeth a chyngor ehangach yr awdurdod lleol neu wedi'i gontractio i sefydliad partner neu is-gwmni?

c)

Pwy sy'n gyfrifol am ddarparu cymorth cymunedol pwrpasol i ofalwyr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol? Er enghraifft, a yw'n dîm pwrpasol sy'n delio â gofalwyr a gyflogir gan yr awdurdod lleol, yn rhan o wasanaeth gwybodaeth a chyngor ehangach yr awdurdod lleol neu wedi'i gontractio i sefydliad partner neu is-gwmni?

ch)

Pwy sy'n gyfrifol am ddarparu Asesiad Anghenion Gofalwyr ar gyfer gofalwyr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol? Er enghraifft, a yw'n dîm ymroddedig sy'n delio â gofalwyr ac sy'n cael ei gyflogi gan yr awdurdod lleol, yn rhan o wasanaeth gwybodaeth a chyngor ehangach yr awdurdod lleol neu wedi'i gontractio i sefydliad partner neu is-gwmni?

a)

Pwy sy'n gyfrifol am ddarparu pecynnau cymorth ar ôl Asesiad Anghenion Gofalwyr ar gyfer gofalwyr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol? Er enghraifft, a yw'n dîm ymroddedig sy'n delio â gofalwyr ac a gyflogir gan yr awdurdod lleol, yn rhan o wasanaeth gwybodaeth a chyngor ehangach yr awdurdod lleol neu wedi'i gontractio i sefydliad partner neu is-

Adran 2: Capasiti a Darpariaeth

a)

Oes gennych chi gyllideb benodol i gefnogi gofalwyr di-dâl, neu a yw'r gwasanaethau hyn yn rhan o gyllideb gyffredinol?

b)

Tua faint o oriau o gymorth sydd ar gael i ofalwyr drwy gymorth a ariennir yn ardal eich awdurdod lleol bob mis? (Gallai hyn gynnwys, ond nid yw'n gyfyngedig i, sesiynau galw heibio, gan gynnwys canolfannau gofalwyr pwrpasol, grwpiau cymorth neu gwrsela neu deithiau arbennig).

Os yw prosiectau'n cael eu hariannu ar y cyd ar draws gwasanaethau statudol, yna lle bo modd, nodwch hyn yn eich ymateb.

c)

Pa hyfforddiant a datblygiad sy'n gysylltiedig â gofalwyr y mae staff sy'n cefnogi gofalwyr di-dâl yn ei dderbyn a faint o staff sydd wedi cael mynediad at hyfforddiant a datblygiad sy'n gysylltiedig â gofalwyr? Mae hyn yn cynnwys hyfforddiant mewnol ac allanol a gallai gynnwys gwasanaeth cwsmeriaid, gweithwyr cymdeithasol/therapydd galwedigaethol, timau gofalwyr, timau tai ac ati.

ch)

Faint o Aseidiadau Anghenion Gofalwyr y mae eich awdurdod lleol yn gallu eu cyflawni bob blwyddyn?

Rydym yn sylweddoli nad yw nifer manwl gywir o bosibl yn ymarferol. Rydym yn gofyn y cwestiwn hwn i ddeall yn fras faint o aseidiadau y gall pob cyngor eu cyflawni fel y gallwn ddangos y

gwahaniaeth rhwng y disgwyliad fel y'i

a)

Faint o oriau sydd wedi'u treulio'n ymgysylltu â gofalwyr i gyd-gynhyrchu gwasanaethau neu gefnogaeth i ofalwyr yn y dyfodol? Gallai hyn gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, bwyllgorau neu weithgorau y mae Cynrychiolwyr Gofalwyr yn eistedd arnynt, fforwm neu grŵp gofalwyr rydych chi'n ymgynghori ag ef, arolygon gofalwyr pwrpasol neu ddiwyddiadau cyd-gynhyrchu gofalwyr. Cofiwch gynnwys amser mewnol ac amser dan gontract.

Adran 3: Cymorth a Ddarparwyd

a)

Faint o ofalwyr di-dâl sydd wedi derbyn gwybodaeth neu gyngor gan eich awdurdod lleol a phartneriaid a ariennir yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2024 i Fawrth 2025?

b)

Faint o ofalwyr di-dâl sydd wedi derbyn Aseiad Anghenion Gofalwyr neu ailasesiad gan eich awdurdod lleol a phartneriaid a ariennir yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2024 i Fawrth 2025? Lle bo modd, gwahaniaethwch rhwng aseiad ar y cyd ac aseiad ar wahân.

c)

Faint o ofalwyr di-dâl sydd wedi derbyn pecyn cymorth uniongyrchol gan eich awdurdod lleol a phartneriaid a ariennir yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2024 i Fawrth 2025? Gallai hyn gynnwys cymorth megis darpariaeth gofal seibiant, addasiadau cartref i gefnogi rolau gofalu neu daliadau uniongyrchol.

ch)

Faint o ofalwyr di-dâl sydd wedi derbyn pecyn cymorth anuniongyrchol neu daliadau uniongyrchol drwy asesiad person anabl gan eich awdurdod lleol a phartneriaid a ariennir yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2024 i Fawrth 2025?

a)

Beth yw cost pecyn cymorth neu daliad uniongyrchol cyfartalog dros flwyddyn ariannol i ofalwr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol?

f)

Faint o ofalwyr di-dâl sydd wedi derbyn cymorth yn y gymuned gan eich awdurdod lleol a phartneriaid a ariennir yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2024 i Fawrth 2025?

Gallai hyn gynnwys, ond nid yw'n gyfyngedig i, sesiynau galw heibio, gan gynnwys canolfannau gofalwyr pwrpasol, grwpiau cymorth neu gwnsela neu deithiau arbennig ac unrhyw beth arall yr hoffech ei gynnwys.

Adran 4: Rhannwch eich gwybodaeth

Hoffem i chi herio barn Gofalwyr Cymru a'r cyhoedd yn ehangach ar sut beth yw cefnogi gofalwyr di-dâl fel awdurdod lleol.

a)

Pa gwestiynau fydddech chi'n eu gofyn i awdurdodau lleol pe bydddech chi'n ysgrifennu fersiynau yn y dyfodol o Track The Act?

b)

Beth ydych chi wedi'i wneud i arloesi i gefnogi gofalwyr yn eich ardal?

c)

Beth yw'r heriau rydych chi wedi'u goresgyn i gefnogi gofalwyr yn well yn eich ardal?

ch)

Pa gamdybiaethau sy'n bodoli o fewn y cyhoedd, sefydliadau partner ac ymhlith gofalwyr di-dâl sy'n llesteirio eich gallu i gefnogi gofalwyr yn eich ardal?

a)

Pe bai capasiti ac adnoddau ychwanegol ar gael i'ch awdurdod lleol i gefnogi gofalwyr di-dâl, beth fyddai eich blaenoriaeth uchaf a pham?

f)

O ddydd i ddydd, beth fyddai'n hanfodol i wneud eich swydd yn haws i gefnogi gofalwyr?

Rydym yn annog ystyried y cwestiwn hwn ar bob lefel o'ch awdurdod lleol i weld a oes gwahaniaethau rhwng gwahanol rolau yn eu dull o gefnogi gofalwyr. Rydym yn croesawu adborth dienw ar y cwestiwn hwn os yw hyn yn caniatáu i bobl siarad yn rhydd.

g)

Dywedwch wrthym unrhyw beth arall yr ydych chi'n credu sy'n berthnasol i Ofalwyr Cymru neu ofalwyr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol ei wybod mewn perthynas â'r heriau y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu a'r llwyddiannau a gyflawnwyd mewn perthynas â chefnogi gofalwyr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol.

Atodiad B

Cwestiynau a ofynnwyd i fyrddau iechyd

Adran 1: Derbyn a Rhyddhau o'r Ysbyty

a)

Sut ydych chi'n adnabod gofalwr di-dâl sy'n cael ei dderbyn i'r ysbyty, a pha gefnogaeth sydd ar gael i'r person (pobl) y maent yn gofalu amdanynt drwy gydol eu cyfnod yn yr ysbyty?

b)

Sut ydych chi'n gwneud gofalwyr mewn ysbytai yn ymwybodol o ba wybodaeth sydd ar gael i'w cefnogi yn eu rôl ofalu?

c)

Pan fydd gofalwr yn cael ei ryddhau o'r ysbyty, pa brosesau sydd ar waith i sicrhau bod y gofalwr yn cael ei ofyn a yw'n fodlon ac yn gallu darparu gofal?

ch)

Pan fydd rhywun sydd â gofalwr di-dâl yn barod i gael ei ryddhau o'r ysbyty, pa brosesau sydd yna i sicrhau bod ymgynghori ystyrion â'i ofalwr(wyr) wrth gynllunio rhyddhau. Gall hyn gynnwys trafod amserlenni, anghenion ychwanegol a allai fod gan y person nawr, a chefnogaeth y gallai fod ei hangen ar y person a/neu'r gofalwr wrth gael ei ryddhau?

a)

Os yw rhywun yn cael ei ryddhau gyda newidiadau negyddol sylweddol a/neu barhaol i'w hiechyd, pa brosesau sydd yna i drafod hyn gyda'r person(au) y credir eu bod mewn sefyllfa i gefnogi a gofyn a ydynt yn fodlon ac yn gallu darparu gofal i'r person wrth symud ymlaen?

f)

Os caiff gofalwyr di-dâl eu nodi a'u cynnwys yn y cynllunio ar gyfer rhyddhau, sut mae hyn yn cael ei gyfleu i ddarparwyr gofal iechyd cymunedol a gofal cymdeithasol?

g)

Os nad yw unrhyw un o'r prosesau hyn yn unffurf ar draws y bwrdd iechyd, rhowch y gwahaniaethau a'r esboniadau pam y gallai fod gwahaniaethau yn y dull gweithredu.

Adran 2: Darpariaeth ar gyfer gofalwyr

a)

Pa fesurau penodol sydd ar waith yn eich lleoliadau cynradd, eilaidd a thrydyddol i gefnogi gofalwyr di-dâl yn uniongyrchol? Gall hyn fod ar gyfer gofalwyr di-dâl sy'n cefnogi pobl sy'n derbyn triniaeth neu ar gyfer gofalwyr sy'n derbyn triniaeth eu hunain.

b)

Sut ydych chi wedi gweithio gydag awdurdodau lleol yn eich ardal i ddarparu cefnogaeth i ofalwyr di-dâl?

Adran 3:

Pe gallech chi ofyn cwestiynau i Fyrddau Iechyd ynghylch gofalwyr di-dâl mewn fersiynau yn y dyfodol o Track the Act, beth fyddent?

Atodiad C

Tablau cymharol yn dangos y wybodaeth a'r cyngor a roddwyd, yr Asesiadau Anghenion Gofalwyr a gynhaliwyd a'r pecynnau/cynlluniau cymorth sydd ar waith ym mhob ardal awdurdod lleol.

Sut y lluniwyd tablau

Drwy gydol hanes yr adroddiad Track The Act, mae Gofalwyr Cymru wedi gofyn tri chwestiwn craidd i awdurdodau lleol yn gyson. Er bod y cwestiynau hyn weithiau wedi'u rhannu'n sawl rhan, maent bob amser wedi anelu at gasglu'r wybodaeth ganlynol dros y cyfnod a nodir:

- Faint o ofalwyr sydd wedi derbyn gwybodaeth a chyngor?
- Faint o ofalwyr sydd wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwr?
- Faint o ofalwyr sy'n derbyn cymorth yn dilyn Asesiad Anghenion Gofalwr i'w helpu yn eu rôl ofalu?

Mae'r cwestiynau hyn yn cyfateb i Adran 3, cwestiynau a i e, yn Track The Act 7

Er bod Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) wedi bod mewn grym ers dros naw mlynedd, nid oes cytundeb cyffredinol o hyd ynghylch sut mae rhai elfennau'n cael eu diffinio, ac ni ellir adrodd ar rywfaint o'r wybodaeth y gofynnwyd amdani gan nad yw'n cael ei chasglu'n gyson. Trafodir y pryderon hyn yn fanwl yn y prif adroddiad.

Er mwyn creu data y gellir ei gymharu at ddibenion dysgu a dadansoddi, mae Gofalwyr Cymru yn dehongli'r wybodaeth i gategoriâu eang lle bynnag y bo modd. Gofalwyr Cymru yn unig sy'n pennu'r categorïau hyn, ac rydym yn cydnabod nad yw ein dehongliadau bob amser yn cyd-fynd yn union â bwriadau'r ymatebwyr unigol.

Tabl 1: Gwybodaeth a Chyngor

Yn y tabl hwn, mae Gofalwyr Cymru wedi ceisio dadansoddi nifer y gofalwyr sydd wedi derbyn gwasanaethau gwybodaeth a chyngor o dair ffynhonnell: yn uniongyrchol gan y cyngor, gan bartneriaid trydydd sector a gomisiynwyd neu a gefnogwyd gan yr awdurdod lleol i ddarparu capasiti ychwanegol, a thrwy ddeunyddiau ffisegol neu ddigidol fel gwefannau, cyfryngau cymdeithasol, a chylchlythyrau.

Mae'r gwahaniaethau hyn wedi cael eu creu gan Gofalwyr Cymru.

Nid oedd pob awdurdod lleol yn adrodd ar sawl ffynhonnell gwybodaeth a chyngor.

Ni ddylid dehongli hyn o reidrwydd fel diffyg darpariaeth, ond yn hytrach bod yr awdurdod naill ai wedi dewis peidio ag adrodd ar rai ffynonellau neu nad oedd yn ystyried eu bod yn bodloni eu diffiniadau mewnol o wybodaeth neu gyngor.

Tabl 2: Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Yn y tabl hwn, mae Gofalwyr Cymru wedi rhannu Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn dair categori: asesiadau oedolion unigol, asesiadau plant unigol, ac asesiadau ar y cyd a gynhelir gyda'r person y maent yn gofalu amdano. Mae'r gwahaniaethau hyn yn dilyn y diffiniadau a nodir yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Mewn rhai achosion allanol, bydd gofalwyr plant y mae eu hasesiadau wedi cael eu prosesu gan wasanaethau cymdeithasol plant yn ymddangos o dan asesiadau ar y cyd. Mae hyn oherwydd bod gofalu am rywun o dan 18 oed hefyd yn gyfrifoldeb cyfreithiol rhiant neu warcheidwad ac felly ni ellir ei gategoreiddio fel asesiad unigol. Mae asesiadau oedolion ifanc wedi'u cynnwys o fewn asesiadau oedolion ar y dybiaeth eu bod yn berthnasol i bobl dros 18 oed.

Nid yw sgysiau cyn-amserol na chamau cychwynnol proses asesu aml-ran wedi'u cynnwys yn y tabl hwn, gan nad ydynt yn arwain yn uniongyrchol at gymorth personol.

Tabl 3: Cynlluniau cymorth / pecynnau cymorth

Yn y tabl hwn, mae Gofalwyr Cymru wedi rhannu argaeledd cynlluniau cymorth yn dair categori: gofalwyr sy'n derbyn cymorth uniongyrchol iddyn nhw eu hunain, gofalwyr sy'n derbyn cymorth trwy gynllun neu becyn a ddarperir i'r person maen nhw'n gofalu amdano, a thaliadau uniongyrchol a ddefnyddir ar gyfer cymorth uniongyrchol neu anuniongyrchol.

Mae'r gwahaniaethau hyn yn cyd-fynd â'r diffiniadau a nodir yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Lle mae sawl asiantaeth yn rhan o ddarparu cefnogaeth, caiff pob achos ei drin fel unigolyn unigryw.

Aconymau

Bydd yr acronymau canlynol yn cael eu defnyddio yn y tabl hwn:

DNR: Ni adroddwyd am rifau sy'n addas ar gyfer y categori hwn
 CNR: Ni ellid adrodd am rifau sy'n addas ar gyfer y categori hwn.

SFR: Adroddwyd un ffigur, felly nid oes dadansoddiad o'r nifer N/A: Ni ddewiswyd datgelu gwybodaeth ar gyfer Track The Act

Tabl 1.1: Nifer yr ymholiadau am wybodaeth a chyngor fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Gwybodaeth a chyngor y Cyngor a ddarperir	Gwybodaeth a chyngor y trydydd sector a ddarperir	Deunyddiau ffisegol neu ddigidol
Blaenau Gwent	7,240	CNR	CNR	CNR
Pen-y-bont ar Ogwr	15,310	3,166	SFR	SFR
Caerffili	19,065	DNR	DNR	2,483
Caerdydd	28,995	1,506	DNR	DNR
Sir Gaerfyrddin	20,385	1,577	SFR	SFR
Ceredigion	7,250	912	990	3,385
Conwy	11,630	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Denbighshire	10,160	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Sir y Fflint	15,265	6,420	90,489*	42,671
Gwynedd	9,990	CNR	2,410	DNR
Ynys Môn	6,745	224	1,792	DNR

*Yn cynnwys ymweliadau â thudalennau gwe a chyfryngau cymdeithasol NEWCIS. Gall hyn gynnwys unigolion o'r tu allan i linellau sirol, neu beidio.

Tabl 1.2: Nifer yr ymholiadau am wybodaeth a chyngor fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Gwybodaeth a chyngor y Cyngor a ddarperir	Gwybodaeth a chyngor y trydydd sector a ddarperir	Deunyddiau ffisegol neu ddigidol
Merthyr Tydfil	6,205	330	DNR	DNR
Sir Fynwy	9,205	DNR	DNR	3,042
Castell-nedd Port Talbot	16,560	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Casnewydd	14,970	2,871	DNR	4,742
Sir Benfro	12,885	619	1,491	DNR
Powys	13,465	DNR	2,572	DNR
Rhondda Cynon Taf	24,985	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Abertawe	24,720	713	4,218	DNR
Torfaen	9,935	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Dyffryn Morganwg	12,940	DNR	3463	DNR
Wrecsam	12,865	1,333	120,412*	3,768

*Yn cynnwys ymweliadau â thudalennau gwe a chyfryngau cymdeithasol NEWCIS. Gall hyn gynnwys unigolion o'r tu allan i linellau sirol, neu beidio.

Tabl 2.1: Nifer yr Aseidiadau Anghenion Gofalwyr fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Aseidiadau Anghenion Gofalwyr a roddir i oedolion	Cymal/ aseidiadau cyfunol	Aseidiadau Anghenion Gofalwyr a roddir i blant
Blaenau Gwent	7,240	71	61	99
Pen-y-bont ar Ogwr	15,310	152	DNR	96
Caerffili	19,065	268	SFR	SFR
Caerdydd	28,995	529	SFR	SFR
Sir Gaerfyrddin	20,385	1,105	SFR	SFR
Ceredigion	7,250	361	DNR	18 oed
Conwy	11,630	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Denbighshire	10,160	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Sir y Fflint	15,265	695	Gwybodaeth heb ei nodi	94
Gwynedd	9,990	47	227	DNR
Ynys Môn	6,745	418	DNR	74

Tabl 2.2: Nifer yr Aseidiadau Anghenion Gofalwyr fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Aseidiadau Anghenion Gofalwyr a roddir i oedolion	Cymal/ aseidiadau cyfunol	Aseidiadau Anghenion Gofalwyr a roddir i blant
Merthyr Tydfil	6,205	48	CNR	DNR
Sir Fynwy	9,205	322	DNR	DNR
Castell-nedd Port Talbot	16,560	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Casnewydd	14,970	250	Gwybodaeth heb ei nodi	107
Sir Benfro	12,885	357	DNR	105
Powys	13,465	DNR	DNR	DNR
Rhondda Cynon Taf	24,985	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Abertawe	24,720	444	CNR	DNR
Torfaen	9,935	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Dyffryn Morganwg	12,940	98	CNR	DNR
Wrecsam	12,865	440	DNR	DNR

Tabl 3.1: Nifer y cynlluniau cymorth/pecynnau cymorth fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Cynlluniau cymorth uniongyrchol/pecynnau	Cynlluniau cymorth anuniongyrchol/pecynnau	Taliadau Uniongyrchol
Blaenau Gwent	7,240	CNR	CNR	CNR
Pen-y-bont ar Ogwr	15,310	5,032	SFR	SFR
Caerffili	19,065	276	CNR	CNR
Caerdydd	28,995	CNR	CNR	CNR
Sir Gaerfyrddin	20,385	1,025	743	DNR
Ceredigion	7,250	485	CNR	DNR
Conwy	11,630	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Denbighshire	10,160	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Sir y Fflint	15,265	695	Gwybodaeth heb ei nodi	94
Gwynedd	9,990	11	85	DNR
Ynys Môn	6,745	331	CNR	108

Tabl 3.2: Nifer y cynlluniau cymorth/pecynnau cymorth fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Cynlluniau cymorth uniongyrchol/pecynnau	Cynlluniau cymorth anuniongyrchol/pecynnau	Taliadau Uniongyrchol
Merthyr Tydfil	6,205	CNR	CNR	CNR
Sir Fynwy	9,205	158	CNR	DNR
Castell-nedd Port Talbot	16,560	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Casnewydd	14,970	250	Gwybodaeth heb ei nodi	107
Sir Benfro	12,885	428	CNR	DNR
Powys	13,465	DNR	DNR	DNR
Rhondda Cynon Taf	24,985	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Abertawe	24,720	435	CNR	DNR
Torfaen	9,935	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
Dyffryn Morganwg	12,940	324	CNR	DNR
Wrecsam	12,865	403	CNR	DNR

Tracio'r Ddeddf - Astudiaeth i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant
(Cymru)

Ar draws Cymru heddiw mae 310,000 o bobl yn ofalwyr -
cefnogi anwylyd sy'n hŷn, yn anabl neu'n ddifrifol wael

Mae Carers UK yma i wrando, i roi gwybodaeth arbenigol a chynghor
wedi'i deilwra i ofalwyr. Rydym yn hyrwyddo hawliau gofalwyr ac yn
eu cefnogi i ddod o hyd i ffyrdd newydd o ymdopi gartref, yn y
gwaith, neu yn eu cymuned.

Rydyn ni yma i wneud bywyd yn well i ofalwyr

Gofalwyr Cymru - C12, Heol y Gadeirlan, Pontcanna, Caerdydd, CF11 9LJ

Ffôn 029 2081 1370 E-bost info@carerswales.org

@gofalwyr
mru

/gofalwyr
mru

/gofalwyr
mru

@gofalwyr
cymru

Mae Carers Wales yn rhan o Carers UK, elusen gofrestredig yng Nghymru a Lloegr (246329) ac yn yr Alban (SC)
39307) a chwmni cyfyngedig drwy warant cofrestredig yng Nghymru a Lloegr (864097).

Swyddfa gofrestredig 20 Great Dover Street, Llundain SE1 4LX